

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

**на тему «Аналіз структури витрат на виробництво і реалізацію продукції
та її вплив на прибуток підприємства»**

Виконала: студентка 2-го курсу, групи 201пЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Бегмат Л.В.

Керівник: д.е.н., професор Варналій З.С.

Рецензент: головний бухгалтер ПП «Агромаш»
Філюк Н.С. _____

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Бегмат Л.В. _____

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Бегмат Л.В. _____

Полтава, 2021 року

АНОТАЦІЯ

Бегмат Л.В. Аналіз структури витрат на виробництво і реалізацію продукції та її вплив на прибуток підприємства. Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Робота містить 102 сторінки, 30 таблиць, 27 рисунків, список літератури з 78 джерел та 3 додатків.

Ключові слова: фінансові результати, прибуток, витрати, аналіз, структура витрат, управління прибутком, управління витратами, метод «витрати – обсяг – прибуток».

Метою роботи є дослідження теоретичних та прикладних аспектів аналізу структури витрат на виробництво і реалізацію продукції та її впливу на прибуток підприємства.

Об'єктом дослідження є структура витрат на виробництво і реалізацію продукції ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт».

Предметом дослідження є процеси формування структури витрат на виробництво і реалізацію та визначення їх впливу на прибуток підприємства.

У дипломній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних з дослідженням теоретичних аспектів формування витрат суб'єкта господарювання і їх впливу на фінансові результати його діяльності, визначенням структури операційних витрат та їх аналізом, оцінкою фінансового стану господарської діяльності підприємства, пошуком шляхів підвищення рентабельності та ефективності діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за рахунок оптимізації витрат, плануванням обсягів реалізації продукції, структури витрат в напрямку максимізації фінансових результатів операційної діяльності.

АННОТАЦИЯ

Бегмат Л.В. Анализ структуры затрат на производство и реализацию продукции и ее влияние на прибыль предприятия. Рукопись. Выпускная работа на соискание первого (бакалаврской) уровня высшего образования по специальности 072 «Финансы, банковское дело и страхование», Национальный университет «Полтавская политехника имени Юрия Кондратюка», Полтава, 2021.

Работа содержит 102 страниц, 30 таблиц, 27 рисунков, список литературы из 80 источников и 6 приложений.

Ключевые слова: финансовые результаты, прибыль, расходы, анализ, структура затрат, управление прибылью, управление затратами, анализ «затраты - объем - прибыль».

Целью работы является исследование теоретических и прикладных аспектов анализа структуры затрат на производство и реализацию продукции и ее влияние на прибыль предприятия.

Объектом исследования является структура затрат на производство и реализацию продукции ООО «Вентиляторный завод «Горизонт».

Предметом исследования является процесс формирования структуры затрат на производство и реализацию и их влияния на прибыль предприятия.

В дипломной работе рассмотрен комплекс вопросов, связанных с исследованием теоретических аспектов формирования расходов субъекта хозяйствования и их влияния на финансовые результаты его деятельности, определению структуры операционных расходов и их анализом, оценкой финансового состояния хозяйственной деятельности предприятия, поиском путей повышения рентабельности и эффективности деятельности ООО «Вентиляторный завод «Горизонт» за счет оптимизации расходов, планированием объемов реализации продукции, структуры расходов в направлении максимизации финансовых результатов операционной деятельности.

ANNOTATION

Begmat L.V. Analysis of the cost structure for the production and sale of products and its impact on the profit of the enterprise. Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance", National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2021.

The work contains 102 pages, 30 tables, 27 figures, bibliography from 78 sources and 3 appendices.

Keywords: financial results, profit, costs, analysis, cost structure, profit management, cost management, cost-volume-profit analysis.

The aim of the work is to study the theoretical and applied aspects of the analysis of the structure of costs for production and sales and its impact on the profits of LLC "Fan Plant "Horizont".

The subject of the study is the process of forming the structure of production and sales costs and their impact on the company's profits.

Thesis deals with a set of issues related to the study of theoretical aspects of the formation of costs of the entity and their impact on the financial results of its activities, determining the structure of operating costs and their analysis, assessing the financial condition of economic activity, finding ways to increase profitability and efficiency activities of LLC "Fan Plant "Horizont" due to cost optimization, product sales planning, cost structure in the direction of maximizing the financial results of operating activities.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
1.1. Характеристика й структура витрат підприємства на виробництво й реалізацію продукції	8
1.2. Вплив витрат на фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання.....	19
1.3. Методичні підходи до аналізу витрат підприємства.....	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВИТРАТ ТОВ «ВЕНТИЛЯТОРНИЙ ЗАВОД «ГОРИЗОНТ» ТА ЇХ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ.....	36
2.1. Загальна характеристика діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт».....	36
2.2. Оцінювання фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства	41
2.3. Аналіз витрат та фінансових результатів діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт».....	55
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ВИТРАТ ТОВ «ВЕНТИЛЯТОРНИЙ ЗАВОД «ГОРИЗОНТ».....	70
3.1. Аналіз взаємозалежності витрат і операційного прибутку підприємства на основі підходу «Витрати-Обсяги-Прибуток».....	70
3.2. Планування обсягів реалізації продукції, структури витрат та фінансових результатів операційної діяльності підприємства.....	81

				ВР 201пЕФ 19087									
	П. І. Б.	Підпис	Дата										
<i>Розроб.</i>	<i>Бегмат Л.В.</i>			Аналіз структури витрат на виробництво і реалізацію продукції та її вплив на прибуток підприємства									
<i>Перевір.</i>	<i>Варналій З.С.</i>												
<i>Н. Контр.</i>	<i>Кривенко О. А.</i>												
<i>Затверд.</i>	<i>Птащенко Л.О.</i>												
				<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 25%;">Ліг.</td> <td style="width: 25%;">Арк.</td> <td style="width: 50%;">Акрушів</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">101</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center; font-size: small;"> Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування </td> </tr> </table>	Ліг.	Арк.	Акрушів		3	101	Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
Ліг.	Арк.	Акрушів											
	3	101											
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування													

ВИСНОВКИ.....	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОДАТКИ.....	101

				ВР 201пЕФ 19087			
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Аналіз структури витрат на виробництво і реалізацію продукції та її вплив на прибуток підприємства	Літ.	Арк.	Акрюшів
Розроб.	Бегмат Л.В.					4	101
Перевір.	Варналій З.С.				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
Н. Контр.	Кривенко О. А.						
Затверд.	Птаценко Л.О.						

ВСТУП

Незалежно від того, який профіль діяльності підприємства, в процесі діяльності завжди відбувається формування його доходів і витрат. Саме ці аспекти діяльності найбільш важливі для всіх зацікавлених сторін – власників підприємства, співробітників, держави, оскільки успішне їх формування і правильне планування дозволяють всім учасникам виробничої діяльності в кінцевому підсумку досягти своїх фінансових цілей – в першу чергу, отримання прибутку.

Витрати є важливим аспектом економічної стійкості, конкурентоспроможності суб'єкта господарювання та ефективності виробництва. Підтримка оптимального рівня витрат є основною умовою його виживання й розвитку. Управління витратами – найважливіший інструмент досягнення підприємством високого економічного результату.

На практиці прослідковується все більший зв'язок між системою управління витратами та ефективністю діяльності підприємства загалом. Даний аспект не залишається без уваги із сторони відомих науковців, як у сфері управління, так і в обліковому контексті, зокрема, значний внесок у дослідженні особливостей формування системи управління витратами та її складових здійснили вітчизняні вчені: Голов С.Ф., Гордієнко В.М., Грещак М.Г., Давидович І.Є., Загородній А.Г., Карпова Т.І., Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Озеран В.О., Попов О.О., Садовська І.Б., Цал-Цалко Ю.С. та ін.

Враховуючи увагу науковців до зазначеної проблематики тема випускної роботи є беззаперечно актуальною.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних та прикладних аспектів аналізу структури витрат на виробництво і реалізацію продукції та її впливу на прибуток підприємства.

Об'єктом дослідження є структура витрат на виробництво і реалізацію продукції ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт».

Предметом дослідження є процес формування структури витрат на виробництво і реалізацію та визначення їх впливу на прибуток підприємства.

Для досягнення поставленої мети буде вирішено наступні завдання:

- вивчення характеристики й структури витрат підприємства на виробництво й реалізацію продукції;
- дослідження впливу витрат на фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання;
- узагальнення методичних підходів до аналізу витрат підприємства;
- узагальнення виробничо господарської діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт»;
- оцінювання фінансового стану господарської діяльності підприємства, проведення оцінювання фінансової стійкості;
- ліквідності та платоспроможності підприємства;
- аналіз витрат та фінансових результатів діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт»;
- дослідження взаємозалежності витрат і операційного прибутку підприємства на основі підходу «Витрати-Обсяги-Прибуток»;
- планування структури витрат підприємства в системі завдань максимізації його прибутку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що зроблені у роботі висновки можуть бути використані в діяльності підприємства з метою зниження собівартості готової продукції, підвищення рентабельності виробництва.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти з питань організації діяльності суб'єктів господарювання в Україні, наукові статті, монографії, посібники з питань аналізу витрат підприємства, статистична інформація, дані фінансової звітності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» та ін.

Було застосовано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. При вивченні теоретичних питань використані такі методи: абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція, узагальнення; у процесі аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства – методи аналітичного групування, зведення та вибірковий метод, графічні методи для побудови діаграм, таблиць і схем.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Характеристика й структура витрат підприємства на виробництво й реалізацію продукції

У процесі своєї виробничої діяльності підприємство проводить безліч фінансово-господарських операцій і постійно несе витрати, пов'язані з їх проведенням. Одні групи витрат безпосередньо пов'язані зі здійсненням конкретної операції (із конкретним об'єктом витрат), інші – мають загальний характер і необхідні для забезпечення функціонування підприємства в цілому. Усі витрати – і матеріальні, і трудові, і фінансові – підприємство здійснює для забезпечення своєї виробничої діяльності [1].

У загальному вигляді, витрати – це все, чим жертвує підприємство для виробництва певного виду продукції. Витрати – це виражені в грошовій формі витрати підприємства, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції [2].

Під витратами підприємства визнаються зменшення економічних вигод у результаті вибуття грошових коштів, іншим майна і (або) виникнення зобов'язань, що призводять до зменшення капіталу.

Витрати підприємства – фінансова категорія, що характеризує в грошовій та матеріальній формах оцінку господарської діяльності (підготовка, організація й здійснення процесів виробництва та реалізації продукції, товарів), фінансової й соціальної діяльності [3].

Основним нормативно-правовим документом, який регламентує порядок визнання та відображення в обліку і фінансовій звітності витрат є П(С)БО 16 «Витрати».

В науковій літературі існують різні підходи до трактування категорії «витрати». Аналіз визначень науковців до розуміння цього поняття наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Наукові підходи до трактування категорії «витрати»

№	Автор	Визначення
Управлінський підхід		
1	М.Г. Грещак, О.С. Коцюба	Обсяг використаних ресурсів у грошовому вимірюванні для досягнення певних цілей
2	С.А. Котляров	Вартість ресурсів (матеріальних та трудових), які використовуються для виробництва продукції, отримання прибутку чи досягнення іншої мети організації.
3	Л.А. Сухарева, С.Н. Петренко	Сума видатків, зазначених підприємством на момент придбання товарів або послуг
4	Р. Ентоні	Грошове вимірювання суми видатків, що використовуються з певною метою.
5	І.А. Бланк	Виражені в грошовій формі поточні витрати трудових, матеріальних, фінансових і інших видів ресурсів на виробництво продукції.
6	А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило	Вартісне вираження абсолютної величини застосовано-спожитих ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети.
Бухгалтерський підхід		
7	В.Б. Івашкевич	Відтік або інше використання активів і (або) виникнення кредиторської заборгованості в результаті відвантаження або виробництва товарів, надання послуг або здійснення інших операцій, які є основою діяльності господарюючого суб'єкта.
8	В.П. Савчук	Зменшення активів або збільшення зобов'язань (пасивів), або поєднання того чи іншого у зв'язку з виробництвом і постачанням товарів у рамках діяльності підприємства.
9	О.В. Крушельницька	Грошова оцінка матеріальних і трудових ресурсів, що пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції, надання послуг.
10	З.В. Задорожний	Тільки конкретні витрати ресурсів, тобто зовнішні або явні витрати.

Аналіз літературних джерел свідчить про розходження думок щодо трактування поняття «витрати» науковцями. Відповідно до бухгалтерського підходу до витрат відноситься фактично сплачена певна сума грошових коштів, яка була витрачена задля залучення економічних ресурсів з ціллю здійснення підприємницької діяльності. В свою чергу, з точки зору управлінського підходу окрім явних витрат, що враховуються у

бухгалтерській звітності, потрібно враховувати ще і неявні (альтернативні) витрати, що допомагає керівництву підприємства приймати ефективні управлінські рішення.

Доходи, витрати та фінансові результати поділяються за видами діяльності, внаслідок яких вони виникають, а також на прибутки (збитки) від звичайної діяльності та надзвичайних подій (рис. 1.1).

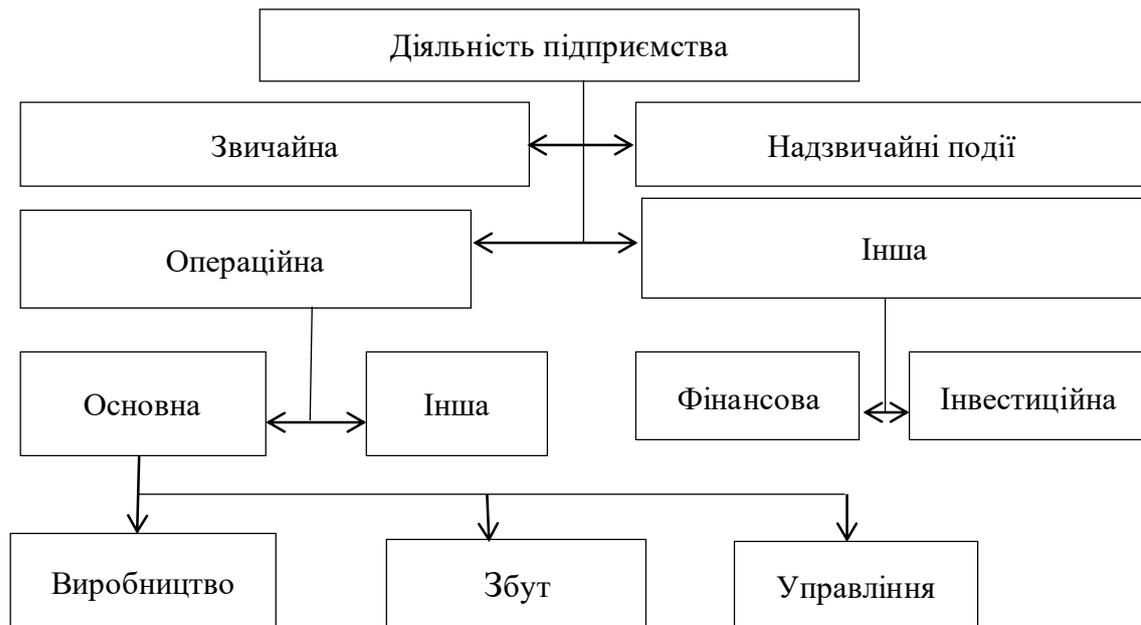

Рис. 1.1. Класифікація видів діяльності підприємства

*Складено автором [1,6]

Під звичайною діяльністю розуміють будь-яку основну діяльність підприємства, а також операції, які її забезпечують або виникають внаслідок здійснення такої діяльності. До надзвичайних подій відносять такі операції або події, які відрізняються від звичайної діяльності, не відбуваються часто або регулярно (стихійне лихо, пожежа тощо).

Звичайна діяльність, у свою чергу, поділяється на операційну та іншу звичайну діяльність (фінансову та інвестиційну). Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, що не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.

До основної діяльності належать операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства, і забезпечують основну частку його доходу. Інша операційна діяльність включає реалізацію іноземної валюти, інших оборотних активів, операційну оренду активів, отримання доходів або донесення витрат від операційної курсової різниці.

Інша діяльність підприємства поділяється на інвестиційну та фінансову. Інвестиційною діяльністю вважається придбання необоротних активів, а також і реалізація тих фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів. Під фінансовою діяльністю розуміють діяльність, яка призводить до змін розміру власного та позикового капіталу підприємства.

Витрати підприємства складаються з:

- фінансових витрат;
- операційних витрат;
- інших витрат.

Розглянемо структуру витрат підприємства (рис. 1.2).

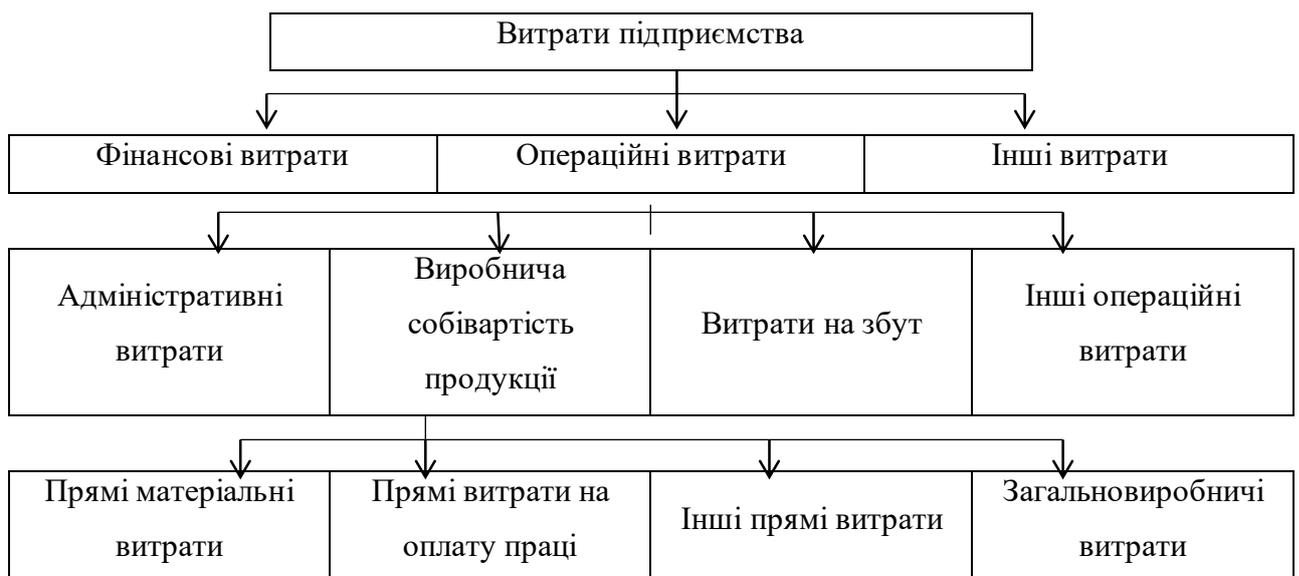

Рис. 1.2. Структура витрат підприємства

*Складено автором [25]

Операційні витрати є основною складовою витрат підприємства і займають найбільшу питому вагу. До них входять виробнича собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати. До виробничої собівартості включають:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- загальновиробничі витрати [4].

До прямих матеріальних витрат відносять такі статті: сировина й основні матеріали, куповані для технологічних потреб виробу і напівфабрикати, паливо й енергія [5].

До складу прямих витрат на оплату праці включаються заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу інших прямих витрат включаються всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плата за оренду земельних і майнових паїв, амортизація, втрати від браку, які складаються з вартості остаточно забракованої з технологічних причин продукції (виробів, вузлів, напівфабрикатів), зменшеної на її справедливую вартість, та витрат на виправлення такого технічно неминучого браку [6].

До складу загальновиробничих витрат включаються:

1. Витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату управління цехами, дільницями тощо; відрахування на соціальні заходи й медичне страхування апарату управління цехами, дільницями; витрати на оплату службових відряджень персоналу цехів, дільниць тощо).
2. Амортизація основних засобів загальновиробничого (цехового, дільничого, лінійного) призначення.

3. Амортизація нематеріальних активів загальновиробничого (цехового, дільничого, лінійного) призначення.

4. Витрати на утримання, експлуатацію та ремонт, страхування, операційну оренду основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення.

5. Витрати на вдосконалення технології й організації виробництва (оплата праці та відрахування на соціальні заходи працівників, зайнятих удосконаленням технології й організації виробництва, поліпшенням якості продукції, підвищенням її надійності, довговічності, інших експлуатаційних характеристик у виробничому процесі; витрати матеріалів, купівельних комплектуючих виробів і напівфабрикатів, оплата послуг сторонніх організацій тощо).

6. Витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інше утримання виробничих приміщень.

7. Витрати на обслуговування виробничого процесу (оплата праці загальновиробничого персоналу; відрахування на соціальні заходи, медичне страхування робітників та апарату управління виробництвом; витрати на здійснення технологічного контролю за виробничими процесами та якістю продукції, робіт, послуг).

8. Витрати на охорону праці, техніку безпеки і охорону навколишнього природного середовища.

9. Інші витрати (внутрішньозаводське переміщення матеріалів, деталей, напівфабрикатів, інструментів зі складів до цехів і готової продукції на склади; нестачі незавершеного виробництва; нестачі і втрати від псування матеріальних цінностей у цехах; оплата простоїв тощо).

Загальновиробничі витрати поділяються на постійні і змінні.

До змінних загальновиробничих витрат належать витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності. Змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з

використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо), виходячи з фактичної потужності звітного періоду.

До постійних загальновиробничих витрат відносяться витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності. Постійні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо) при нормальній потужності. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати включаються до складу собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) у періоді їх виникнення. Загальна сума розподілених та нерозподілених постійних загальновиробничих витрат не може перевищувати їх фактичну величину.

Перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат установлюються підприємством.

Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включаються до собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), поділяються на адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати [43].

До адміністративних витрат відносять такі загальногосподарські витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством:

- загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо);

- витрати на службові відрядження та утримання апарату управління підприємством, а також іншого загальногосподарського персоналу;

- витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання (операційна оренда, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання, охорона тощо);

- винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінки майна тощо);

- витрати на зв'язок (поштові, телеграфні, телефонні, телекс, факс тощо);

- амортизація нематеріальних активів загальногосподарського використання;

- податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, які включають до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг);

- плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків;

- інші витрати загальногосподарського призначення.

Витрати на збут – це витрати, пов'язані з реалізацією продукції, тобто витрати:

- пакувальних матеріалів для затарювання готової продукції;

- на ремонт тари;

- на оплату праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та працівникам підрозділів, що забезпечують збут;

- на рекламу та дослідження ринку (маркетинг);

- на передпродажну підготовку товарів;

- на відрядження працівників, зайнятих збутом;

- на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг (операційна оренда, страхування, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, охорона);

- на транспортування та страхування готової продукції;

- на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування;

- інші витрати, пов'язані зі збутом продукції.

До інших операційних витрат належать:

- витрати на дослідження та розробки;

- собівартість реалізованої іноземної валюти;

- собівартість реалізованих виробничих запасів (їх облікова вартість та витрати, пов'язані з реалізацією);

- сума безнадійної дебіторської заборгованості та відрахування до резерву сумнівних боргів;

- втрати від операційної курсової різниці (тобто від зміни курсу валюти за операціями, активами та зобов'язаннями, що пов'язані з операційною діяльністю підприємства);

- втрати від знецінення запасів;

- нестачі й втрати від псування цінностей;

- визнані штрафи, пеня, неустойка;

- витрати на виплату матеріальної допомоги, на утримання об'єктів соціально-культурного призначення;

- інші витрати операційної діяльності [78].

Витрати операційної діяльності групуються за такими економічними елементами:

- матеріальні затрати;

- витрати на оплату праці;

- відрахування на соціальні заходи;

- амортизація;

- інші операційні витрати.

До складу елемента «Матеріальні затрати» включається вартість витрачених у виробництві (крім продукту власного виробництва):

- сировини й основних матеріалів;

- купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів;

- палива й енергії;

- будівельних матеріалів;

- запасних частин;

- тари й тарних матеріалів;

- допоміжних та інших матеріалів.

Вартість зворотних відходів, отриманих у процесі виробництва, не включається до елемента операційних витрат «Матеріальні затрати».

До складу елемента «Витрати на оплату праці» включаються заробітна плата за окладами й тарифами, премії та заохочення, матеріальна допомога, компенсаційні виплати, оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу, інші витрати на оплату праці.

До складу елемента «Відрахування на соціальні заходи» включаються: відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, відрахування на соціальне страхування, страхові внески на випадок безробіття, відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства, відрахування на інші соціальні заходи.

До складу елемента «Амортизація» включається сума нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів [7].

До складу елемента «Інші операційні витрати» включають витрати операційної діяльності, які не ввійшли до складу попередніх елементів, зокрема витрати на відрядження, послуги зв'язку, виплату матеріальної допомоги, плата за розрахунково-касове обслуговування тощо [8].

До фінансових витрат належать витрати на нарахування процентів (за користування кредитами та позиками, за випущеними облігаціями та фінансовою орендою) й інші витрати підприємства в межах норм, установлених Податковим кодексом, пов'язані із запозиченнями (крім фінансових витрат, включених до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку) [9].

До складу інших витрат включають витрати (крім фінансових), які виникають під час фінансово-господарської діяльності підприємства, але не пов'язані безпосередньо з виробництвом та реалізацією продукції. Це:

- собівартість реалізованих фінансових інвестицій (балансова вартість та витрати, пов'язані з реалізацією фінансових інвестицій);
- собівартість реалізованих необоротних активів (залишкова вартість та витрати, пов'язані з реалізацією необоротних активів);
- собівартість реалізованих майнових комплексів;

- втрати від неопераційних курсових різниць;
- сума уцінки необоротних активів і фінансових інвестицій, у тому числі втрати від участі в капіталі асоційованих, дочірніх або спільних підприємств;
- витрати на ліквідацію необоротних активів (розбирання, демонтаж тощо);
- інші витрати [9].

Зазначена класифікація дозволяє розділяти витрати за елементами та найбільш часто застосовується у вітчизняній практиці. Проте класифікація витрат за елементами не завжди може повністю задовольнити інформаційні потреби підприємства про витрати за їх цільовим призначенням, по окремих видах продукції, при здійсненні контролю за доцільним використанням ресурсів (матеріальних, трудових та фінансових). У зв'язку з цим, для забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень існують інші класифікації витрат (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація витрат за організаційно-управлінським критерієм

Ознаки класифікації	Види витрат
1	2
За місцем здійснення контролю	- за місцями формування - за центрами відповідальності
За центрами відповідальності	- витрати виробництва - витрати цеху - витрати дільниці та ін.
За рівнем контрольованості	- контрольовані - неконтрольовані - частково контрольовані
За впливом на прийняття рішень	- релевантні (виправні, повторні, очікувані) - не релевантні (невиправні, без повторні) - диференційні
За можливістю регулювання	- регульовані - нерегульовані
За методом обчислення	- маржинальні - середні
За функціональністю видів діяльності	- виробничі - невиробничі (загально фірмові)
За порядком обчислення	- середні - граничні

Продовження табл. 1.2

1	2
За призначенням	- технологічні - організаційні
За характером виробництва	- основне виробництво - допоміжне виробництво - обслуговуюче виробництво
За спрямуванням для забезпеченням цілей управління	- на мотивування - соціальний розвиток - інновації - маркетингові дослідження та комунікації - амортизаційні відрахування - ін. витрати поточної виробничо-господарської діяльності
За видами діяльності підприємства	- операційні - інвестиційні - фінансові
За терміном генерування прибутку	- спрямовані на розвиток підприємства - пов'язані з поточною виробничо-господарською діяльністю

Отже, підприємства здійснюють багато різноманітних витрат грошових, матеріальних, трудових ресурсів, пов'язаних з різними видами діяльності: операційною, фінансовою та інвестиційною. Це необхідно для забезпечення стабільного функціонування підприємства, зміцнення його конкурентної позиції на ринку. Найбільшу частку серед усіх витрат підприємства мають операційні витрати, тобто витрати, пов'язані з основною діяльністю підприємства та операціями, що її забезпечують. Ці витрати формують собівартість продукції, яку воно виготовляє.

1.2. Вплив витрат на фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання

Основною метою створення та подальшої діяльності будь-якої юридичної особи, незалежно від виду бізнесу або форми власності, є отримання фінансового результату – прибутку. Проблеми, пов'язані з інтерпретацією його сутності, процесом формування і інтерпретації,

продовжують залишатися в центрі уваги вітчизняних і зарубіжних вчених та економістів.

Фінансові результати більшості авторів розуміються як результат економічної діяльності, ця відмінність від порівняння доходів і витрат компанії за вирахуванням суми податків, що визначається за визначений період або за видами діяльності та узагальнюється у вигляді показників прибутку (збитку).

У таблиці 1.3 наведено трактування поняття «фінансовий результат».

Таблиця 1.3

Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «фінансовий результат»

Автор	Трактування
Бутинець Ф. Ф. [11]	Співставлення доходів та витрат підприємства відображених у звіті. Прибуток або збиток організації.
Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. [12]	Різниця між доходами та витратами підприємства чи його окремого підрозділу за певний час. Приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді.
Лондар С. Л., Тимошенко О. В. [13]	Приріст (чи зменшення) вартості власного капіталу підприємства, що утворюється в процесі його підприємницької діяльності за звітний період.
Мочерний А. Д. [14]	Грошова форма підсумків господарської діяльності організації або її підрозділів, виражена в прибутках або збитках.
Опарін В. М. [15]	Зіставлення регламентованих податковим законодавством доходів і витрат. Перевищення доходів над витратами становить прибуток, зворотнє явище характеризує збиток.
Пушкар М. С. [16]	Прибуток або збиток, отриманий в результаті господарської діяльності.
Скалюк Р. В. [17, 18]	Якісний та кількісний показник результативності господарської діяльності підприємства.
Ткаченко Н. М. [19]	Доходи діяльності підприємства за вирахуванням витрат діяльності.
Худолій Л. М. [20]	Зіставлення доходів і витрат, регламентованих податковим законодавством.
Чебанова М. С., Василенко С. С. [21]	Прибуток або збиток, одержаний від діяльності підприємства.

Аналізуючи наведені визначення категорії «фінансовий результат» можна зробити висновок, що такі науковці як: Ф. Ф. Бутинець, А. Г. Загородній і Г. Л. Вознюк, Н. М. Ткаченко, В. М. Опарін, Л. М. Худолій

розглядають фінансовий результат як результат співставлення доходів та витрат підприємства. Такі науковці як: С. Л. Лондар та О. В. Тимошенко, а також А. Г. Загородній та Г. Л. Вознюк характеризують фінансовий результат з точки зору власного капіталу – приріст чи зменшення. Р. В. Скалюк зазначає, що фінансовий результат є якісним та кількісним показником діяльності підприємства. Також автори: Ф. Ф. Бутинець, А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, А. Д. Мочерний, М. С. Пушкар, Н. М. Ткаченко, В. М. Опарін, Л. М. Худолій, М. С. Чебанова та С. С. Василенко наводять форми вираження фінансового результату – прибуток або збиток [18].

У науковій літературі часто використовуються терміни «фінансовий результат» і «прибуток», але варто відзначити, що категорія фінансового результату ширше в порівнянні з категорією прибутку. Це пов'язано з тим, що показник прибутку входить в одну з двох форм (прибуток або збиток) і відображає фінансовий результат діяльності підприємства. Прибуток характеризується позитивним значенням фінансового результату, що свідчить про високу ефективність підприємницької діяльності, ефективне використання капіталу, а також виступає в якості своєрідної винагороди за ризик та непередбачуваність комерційної діяльності підприємства [13].

Негативне значення категорії фінансового результату відбивається в показнику травматизму, який вказує на низькі або нульові результати діяльності, неефективне управління ресурсами, виробничим і економічним потенціалом підприємства, неефективне використання доступного капіталу, низька якість роботи керівництва компанії тощо.

Дослідження нормативно-правової бази показало, що в українському законодавстві термін «фінансові результати» докладно розглядається і що сутність понять «доходи», «витрати», «прибуток», «збиток» визначається нормативно-правовими актами окремих з організації та ведення бухгалтерського обліку (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Визначення показників фінансового результату чинними
нормативними документами

Нормативний документ	Трактування терміну
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [22]	Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов’язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)
	Доходи – збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов’язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників)
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [23]	Збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати
	Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) – звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід
	Сукупний дохід – зміни у власному капіталі протягом звітного періоду внаслідок господарських операцій та інших подій (за винятком змін капіталу за рахунок операцій з власниками)
	Інший сукупний дохід – доходи і витрати, які не включені до фінансових результатів підприємства
	Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов’язані з ними витрати
	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – дохід, що визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у тому числі платежів від оренди об’єктів інвестиційної нерухомості) наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо) та податків і зборів
Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» [24]	Дохід – це валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб’єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу

Таким чином, відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» величина фінансового результату будь-якого виду господарської діяльності підприємства (операційної, інвестиційної, фінансової, звичайної, надзвичайної) визначається як різниця між сумою доходів та пов’язаною з

нею величиною витрат відповідного виду діяльності підприємства. Тобто, фінансовий результат господарської діяльності (чистий прибуток або збиток) розраховується як різниця доходів та витрат від усіх видів діяльності підприємства, що зменшена на суму нарахованих податків на прибуток.

Процес формування фінансового результату та сукупного доходу окремого підприємства представлено на рисунку 1.3.

Рис. 1.3. Формування фінансового результату та сукупного доходу підприємства

Відповідно до представленої вище схеми, визначення фінансового результату полягає, в першу чергу, у визначенні чистого прибутку (збитку) звітного періоду послідовного зіставлення доходів та витрат.

Чистий фінансовий результат – прибуток (збиток) – формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів звичайної та надзвичайної діяльності та включає (рис. 1.4):

- чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, послуг);
- валовий прибуток (збиток);
- фінансові результати від операційної діяльності;
- фінансові результати до оподаткування;
- чистий фінансовий результат (прибуток або збиток).

Формування прибутку на підприємстві відбувається в міру реалізації продукції. Тому розмір прибутку, в першу чергу, залежить від двох основних показників: обсягу реалізації продукції та її собівартості. На зміну обсягу реалізації продукції впливає зміна обсягу виробництва, залишків нереалізованої продукції, частки прибутку в ціні продукції (рентабельність продукції). Істотний вплив на обсяг реалізації продукції, а також і на прибуток від реалізації справляє розмір прибутку, що включається в ціну виробів. За умов формування ринкової економіки державного регулювання рентабельності продукції, як правило, уже нема. Отже, створюється можливість збільшення прибутку підприємства за рахунок збільшення частки прибутку в ціні окремих виробів.

Таким чином, величина прибутку підприємства залежить від таких основних факторів, як:

- обсяги виробництва і реалізації продукції;
- ціна реалізованої продукції та її собівартість;
- ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства (ефективність використання основних засобів, виробничих запасів, нематеріальних активів, грошових коштів тощо, які впливають на рівень витрат підприємства).

Водночас існують й інші фактори, які впливають на прибуток підприємства. Їх класифікація представлена на рисунку 1.4.

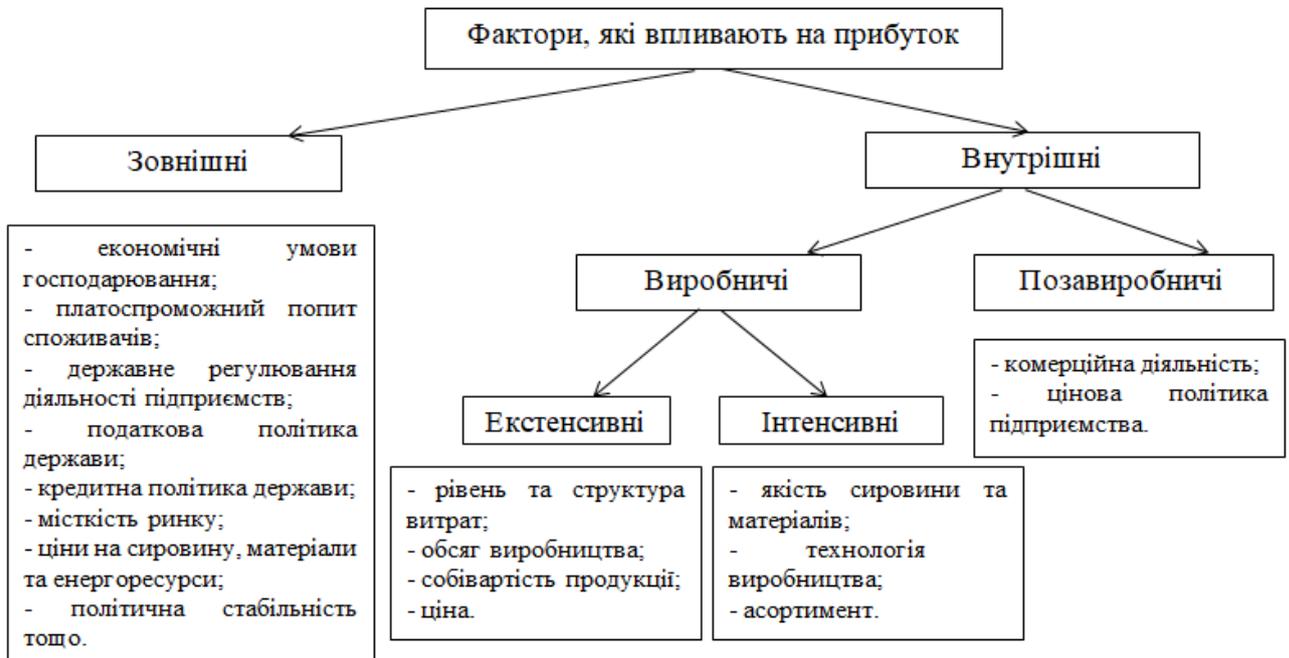

Рис. 1.4. Фактори впливу на рівень прибутку підприємства

Серед зовнішніх чинників можна виділити такі:

- економічні умови господарювання,
- місткість ринку,
- платоспроможний попит споживачів,
- державне регулювання діяльності підприємств та інше.

Особливе значення має рівень, динаміка і коливання платоспроможного попиту, тому що він визначає стабільність одержання прибутку.

Поряд із перерахованим вище, варто звернути увагу на такі серйозні макроекономічні чинники як податкова і кредитна політика держави, розвиток діяльності громадських організацій споживачів товарів і послуг, а також політична стабільність у державі.

Зовнішні і внутрішні чинники тісно пов'язані між собою. Внутрішні чинники прямо залежать від організації роботи самого підприємства. Вони

можуть впливати на формування прибутку підприємства як безпосередньо, так і опосередковано.

До них належать такі чинники як:

- обсяг продукції, що випускається;
- собівартість виробництва;
- ціна продукції, що реалізується;
- асортимент продукції, що випускається тощо.

Прибуток залежить від низки факторів, які не піддаються регулюванню з боку підприємства (зовнішні фактори), тому розглянемо детальніше основні внутрішні фактори, що впливають на його розмір. Одним із головних внутрішніх факторів, що впливає на прибуток є обсяг реалізації продукції. За високої частки постійних витрат у собівартості продукції зростання обсягу реалізації приведе до ще більшого зростання прибутку в результаті зниження частки постійних витрат, що припадають на одиницю продукції.

Взаємозв'язок витрат та прибутку представлено на рисунку 1.5.

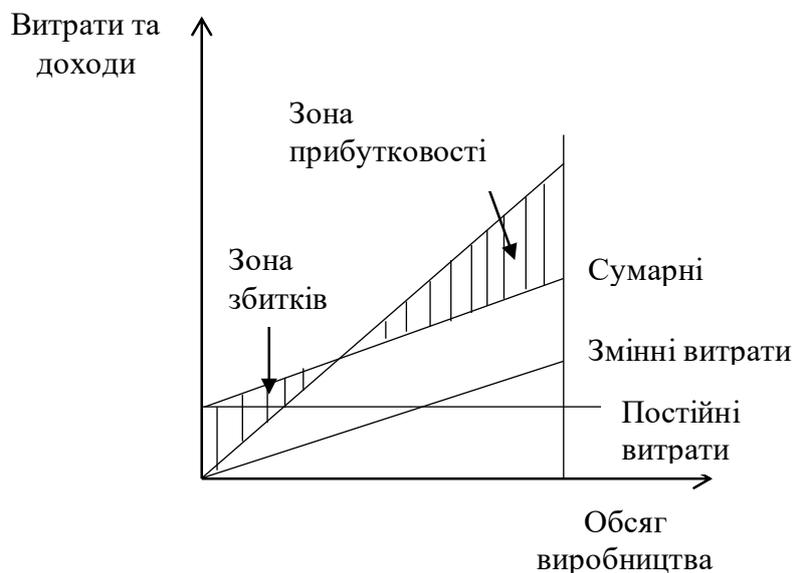

Рис. 1.5. Графік «витрати - обсяг - прибуток»

Враховуючи підтверджений зв'язок витрат з прибутком суб'єкта господарювання актуальним постає визначення алгоритму проведення

аналізу витрат з метою визначення шляхів їх зниження та підвищення рівня прибутковості підприємства.

1.3. Методичні підходи до аналізу витрат підприємства

Аналіз витрат є важливою складовою частиною управління ними, оскільки дозволяє виявити можливості раціонального використання виробничих ресурсів, є базисом інформаційного забезпечення та оцінки досягнутих результатів щодо оптимізації витрат, обґрунтування управлінських рішень.

Основними завданнями аналізу витрат є:

– оцінка причин змін їх абсолютних величин і питомих витрат (собівартості продукції, робіт, послуг) у порівнянні з планом (бюджетом), з даними попереднього звітного періоду, з даними інших однотипних підрозділів;

– виявлення впливу на витрати і собівартість продукції, робіт або послуг внутрішніх і зовнішніх факторів, розрахунок упущених можливостей зниження собівартості і очікуваного зростання ефективності виробництва за рахунок кращого використання основних засобів, трудових, матеріальних і енергетичних ресурсів [26].

В основі аналізу витрат на виробництво та собівартості реалізованої продукції підприємства лежать методичні положення аналізу виробничих витрат із урахуванням облікових концепцій калькулювання історичної собівартості: «стандарт-костинг», «абсорпшен-костинг» та «директ-костинг»; концепцій калькулювання цільової собівартості «таргет-костинг», «кайзен-костинг» та «ABC-костинг».

Таблиця 1.5

Характеристика зарубіжних методів управління витратами

Методи управління	Особливості
Стандарт-кост	це система управлінського обліку, спрямована на регулювання прямих витрат виробництва шляхом зіставлення до початку виробництва стандартних калькуляцій та обліку фактичних витрат із виділенням відхилень від стандартів.
Абсорпшен-костинг	це метод калькулювання собівартості продукції з розподілом всіх витрат між реалізованою продукцією і залишками товарів, передбачає, що до виробничої собівартості включаються всі виробничі витрати незалежно від того, є вони постійними чи змінними.
Директ-костинг	система обліку витрат та калькулювання собівартості продукції, в якій беруться до уваги тільки прямі змінні витрати, а решта витрат підприємства (непрямі витрати) скеровуються на фінансові результати.
Таргет-костинг	система таргет-костингу передбачає розрахунок собівартості продукції за заздалегідь встановленою ціною реалізації, яка визначається за допомогою маркетингових досліджень. Використовується на етапі проектування нового виду продукції.
Кайзен-костинг	це процес поступового зниження витрат на етапі виробництва продукції, в результаті якого досягається необхідний рівень собівартості і забезпечується прибутковість виробництва. Використовується на етапі виробництва нового виробу.
ABC	метод ABC, або облік витрат за видами діяльності, передбачає, що діяльність підприємства розглядають як сукупність процесів або робочих операцій, а суму витрат за відповідний період чи на виготовлення певного виду продукції визначають додаванням усіх здійснених витрат за кожним процесом і господарською операцією.
CVP-аналіз («витрати-обсяг-прибуток»)	дає змогу визначити обсяг продажу, при якому досягається беззбитковість виробництва або заданий фінансовий результат.

Вітчизняні дослідники пропонують використовувати багаторівневу методику аналізу витрат операційної діяльності підприємства, що дозволяє здійснювати пошук максимальної кількості факторів мінімізації виробничих витрат, забезпечує всебічний контроль за адміністративними і комерційними (на збут) витратами, сприяє аналізу конкурентоспроможності продукції та адекватному позиціонуванню підприємства на вітчизняному ринку. Зокрема, Абрамовою О.В. розроблені організаційно-методичні етапи комплексного аналізу операційних витрат підприємства забезпечують досягнення

управлінських та стратегічних цілей сучасного стратегічно-орієнтованого промислового підприємства [27] (рис. 1.6).

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	МЕТОДИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ АНАЛІЗУ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	РІВЕНЬ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ
СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ		
Етап 4	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз витрат за ланцюжком створення вартості; - аналіз витрат за життєвим циклом операційної діяльності; - конкурентний та порівняльний аналіз за прийомом бенчмаркінгу; - аналіз витрат на забезпечення якості 	<p>Менеджмент високого рівня (топ-менеджмент)</p>
ОПЕРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ		
Етап 3	<p style="text-align: center;">Аналіз <u>собівартості одиниці продукції</u> за функціями виробів і процесами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аналіз витрат за методом «кайзен-костинг»; - аналіз витрат за методом «таргет-костинг»; - процесний аналіз загальновиробничих витрат (АВ-костинг) 	<p>Менеджмент середнього рівня – начальники підрозділів, провідні спеціалісти</p>
Етап 2	<p style="text-align: center;">Аналіз <u>собівартості окремого виду продукції</u> за складом груп:</p> <ul style="list-style-type: none"> - у «стандарт-костинг» або при нормативному методі - у «директ-костинг» - у «абзорпшен-костинг» 	<p>Менеджмент середнього рівня – начальники підрозділів, провідні спеціалісти</p>
ТРАДИЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ		
Етап 1	<p style="text-align: center;">Аналіз <u>загальної суми собівартості</u> реалізованої продукції:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінка обґрунтованості планового рівня собівартості готової продукції (за нормами, цінами на матеріали); - аналіз виконання кошторису виробництва; - аналіз витрат за економічними елементами - аналіз витрат за статтями калькуляції та зміни залишків готової продукції на складі; - аналіз витрат на 1 грн. реалізованої продукції; - аналіз собівартості окремих видів продукції 	<p>Економісти, обліковці, нормувальники, технологи, модельєри</p>

Рис. 1.6. Організаційно-методичні етапи комплексного аналізу витрат операційної діяльності підприємства

Водночас, одним із найпоширеніших та найефективніших методів є метод аналізу взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток». Дослідження зв'язку

між обсягом виробництва чи реалізації, очікуваним прибутком, сумою понесених витрат та іншими пов'язаними із ними показниками можна наочно продемонструвати за допомогою формул та графіків. Саме така інтерпретація дає можливість визначити обсягу продажу, що забезпечує відшкодування всіх витрат і отримання бажаного прибутку; визначити величину прибутку за певного обсягу продажу; дослідити вплив зміни величини витрат, обсягу та ціни реалізації на прибуток підприємства, а також розробити оптимальну структуру витрат та виробництва для отримання максимального результату.

Аналіз «витрати-обсяг-прибуток» – це аналіз поведінки витрат, в основі якого сконцентроване взаємозв'язок витрат, виручки (доходу), обсягу виробництва і прибутку, це інструмент управлінського планування і контролю [28].

Метод «Витрати-Обсяги-Прибуток» дозволяє оцінити вплив окремих факторів на обсяги операційного прибутку і таким чином забезпечує ефективне управління процесами його формування на підприємстві. Цей метод дає відповіді на такі запитання:

- який обсяг діяльності забезпечить відшкодування всіх витрат?
- яку кількість продукції слід реалізувати для одержання бажаного прибутку?
- як вплине на прибуток зниження ціни продукції та збільшення обсягу реалізації?
- якщо збільшити витрати на збут, то на скільки треба збільшити обсяг реалізації, щоб зберегти існуючий рівень прибутку?

Такий операційний аналіз сприяє пошуку найбільш вигідних комбінацій між змінними витратами на одиницю продукції і постійними витратами, ціною та обсягом продажу. Тому цей аналіз є неможливим без розподілу витрат на постійні (фіксовані) та змінні з наступним дослідженням їх впливу на обсяги прибутку від операційної діяльності підприємства.

Рівень фіксованих витрат, як правило, майже не змінюється при зростанні чи зменшенні обсягів виробництва і реалізації продукції. До них

належать амортизаційні відрахування, зарплата управлінського персоналу, утримання адміністративних приміщень, орендна плата, проценти за кредит тощо. Змінні витрати зростають або зменшуються пропорційно обсягам виробництва. Це витрати на закупівлю сировини, матеріалів, спожиту електроенергію, зарплату виробничого персоналу та ін.

Визначальними поняттями методу «витрати-обсяги-прибуток» є поріг рентабельності, валова маржа (маржинальний дохід), запас фінансової стійкості, операційний важіль (операційний ліверидж) [29].

Поріг рентабельності – це такі обсяги виробництва й реалізації продукції, за яких підприємство вже не має збитків, але ще не має і прибутку. Поріг рентабельності (точка беззбитковості) визначається за формулою

$$Q_p = \frac{F}{ПВ_{вм}}, \quad (1.1)$$

де Q_p – поріг рентабельності;

F – сума фіксованих (постійних) витрат;

$ПВ_{вм}$ – питома вага валової маржі в сумарних операційних доходах.

Валова маржа (маржинальний дохід) – це різниця між сумарними операційними доходами та змінними витратами. За своєю структурою валова маржа – це сума постійних витрат і операційного прибутку підприємства.

$$ВМ = СОД - ЗВ \quad \text{або} \quad ВМ = F + ОП, \quad (1.2)$$

де $ВМ$ – валова маржа підприємства;

$СОД$ – сумарні операційні доходи підприємства;

$ЗВ$ – сума змінних витрат;

$ОП$ – операційний прибуток підприємства.

Запас фінансової стійкості – це зона виробничо-комерційної діяльності, в межах якої формується операційний прибуток підприємства. Розраховується за формулою

$$ЗФС = СОД - Q_p. \quad (1.3)$$

Відповідно операційний прибуток, що формується в зоні запасу фінансової стійкості, визначається таким чином:

$$ОП = ЗФС \cdot ПВ_{\text{ем}}. \quad (1.4)$$

Операційний важіль – показник, що характеризує структуру валової маржі. Розраховується за формулою

$$ОВ = \frac{ВМ}{ОП}. \quad (1.5)$$

За величиною операційного важеля визначається рівень підприємницького ризику діяльності підприємства [30].

В зарубіжних країнах для оптимізації прибутку і аналізу витрат також часто використовується метод «директ-костинг», який також називають «системою управління собівартістю» або «системою управління підприємством». В його основі лежить та ж методика розрахунку, що й у методі «витрати-обсяги-прибуток» – визначення валової маржі. Найбільш важливі аналітичні можливості системи «директ-костинг»: оптимізація прибутку і асортименту виготовленої продукції, визначення ціни на нову продукцію; розрахунки варіантів зміни виробничої потужності підприємства тощо.

У випадку, коли необхідно проаналізувати прибуток від реалізації декількох видів продукції, застосовують формулу:

$$\text{ОП} = \text{СОД} \cdot \text{ПВ}_{\text{ВМ}} - F, \quad (1.6)$$

При аналізі прибутку від реалізації одного виду продукції можна використати модифіковану формулу визначення прибутку, якщо відомі кількість проданої продукції (q) і ставка маржинального доходу (ВМ) в ціні за одиницю продукції:

$$\text{ОП} = q \cdot \text{ВМ} - F, \quad (1.7)$$

$$\text{де } \text{ВМ} = \text{Ц} - \text{ЗВ}. \quad (1.8)$$

Звідси:

$$\text{ОП} = q \cdot (\text{Ц} - \text{ЗВ}) - F, \quad (1.9)$$

де Ц – ціна за одиницю продукції.

За формулою (1.9) можна провести факторний аналіз зміни прибутку під впливом змін окремих факторів, зокрема, кількості виготовленої продукції (q); цін на одиницю продукції (Ц); змінних (ЗВ) і постійних (F) витрат. За допомогою методу ланцюгових підстановок можна оцінити вплив зазначених вище факторів на зміну прибутку від реалізації продукції. Аналогічну методику можна використати для аналізу виготовленої продукції.

Якщо потрібно проводити аналіз прибутку багатоміноменклатурного виробництва, то крім зазначених факторів, що впливають на зміну прибутку, слід врахувати вплив структури реалізованої продукції. Після певних перетворень факторна система набуває такого вигляду:

$$\text{ОП} = \text{СОД} \sum \left(d_i \cdot \frac{\text{Ц}_i - \text{ЗВ}}{\text{Ц}_i} \right) - F, \quad (1.10)$$

де d_i – питома вага кожного виду продукції у загальній сумі виручки [20].

Таким чином, аналіз витрат можна визначити ключовим інструментом мінімізації собівартості та способом передачі внутрішньому менеджменту релевантної інформації про витрати підприємства для прийняття стратегічних рішень в частині забезпечення конкурентних переваг на ринку.

Отже, в процесі дослідження встановлено, що витрати підприємства – фінансова категорія, що характеризує в грошовій та матеріальній формах оцінку господарської діяльності (підготовка, організація й здійснення процесів виробництва та реалізації продукції, товарів), фінансової й соціальної діяльності

Здійснено ґрунтовний аналіз наукових підходів до трактування категорії «витрати». Відповідно до бухгалтерського підходу до витрат відноситься фактично сплачена певна сума грошових коштів, яка була витрачена задля залучення економічних ресурсів з ціллю здійснення підприємницької діяльності. В свою чергу, з точки зору управлінського підходу окрім явних витрат, що враховуються у бухгалтерській звітності, потрібно враховувати ще і неявні (альтернативні) витрати, що допомагає керівництву підприємства приймати ефективні управлінські рішення.

Досліджено класифікацію витрат підприємства за різними ознаками та деталізовано їх склад за елементами. Розуміння класифікації витрат дають змогу підвищити ефективність управління ними, посилити контроль їх споживання, виявити резерви підвищення результативності діяльності, вдосконалити організацію та методику обліку витрат на підприємстві.

Доведено, що найбільшу частку серед усіх витрат підприємства мають операційні витрати, тобто витрати, пов'язані з основною діяльністю підприємства та операціями, що її забезпечують. Ці витрати формують собівартість продукції, яку воно виготовляє, та відповідно формують

фінансовий результат діяльності підприємства. Представлено взаємозв'язок витрат з прибутком.

Враховуючи підтвержений зв'язок витрат з прибутком суб'єкта господарювання, розкрито актуальне питання порядку проведення аналізу витрат з метою визначення шляхів їх зниження та підвищення рівня прибутковості підприємства.

З'ясовано, що в основі аналізу витрат на виробництво та собівартості реалізованої продукції підприємства лежать методичні положення аналізу виробничих витрат із урахуванням облікових концепцій калькулювання історичної собівартості: «стандарт-костинг», «абсорпшен-костинг» та «директ-костинг»; концепцій калькулювання цільової собівартості «таргет-костинг», «кайзен-костинг» та «ABC-костинг». Детально розглянуто методику аналізу витрат за методом «витрати-обсяг-прибуток» та «директ-костинг». Їх використання в процесі управління витратами спрямоване, в першу чергу, на оптимізацію прибутку і асортименту виготовленої продукції, визначення ціни на нову продукцію, розрахунок варіантів зміни виробничої потужності підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВИТРАТ ТОВ «ВЕНТИЛЯТОРНИЙ ЗАВОД «ГОРИЗОНТ» ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Загальна характеристика ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт»

Об'єктом дослідження є ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» – український виробник промислових вентиляторів, який розпочав свою роботу з виготовлення вентиляторів у 1972 році. Повне найменування підприємства – Товариством з обмеженою відповідальністю «Вентиляторний завод «Горизонт».

Товариство є юридичною особою з дати його державний реєстрації та має усі передбачені для юридичних осіб чинним законодавством України права та обов'язки.

Метою діяльності підприємства є забезпечення досягнення суспільно-корисних цілей та одержання прибутку на підставі здійснення спільної виробничої, торгівельної, наукової, посередницької та іншої діяльності в порядку і на умовах, визначених чинним законодавством України та Статутом.

Майно підприємства формується з джерел не заборонених чинним законодавством України. Підприємство є власником: майна, переданого йому замовником у власність як внесок до статутного капіталу; продукції, виробленої заводом у результаті здійснення господарської діяльності; одержаних доходів та іншого майна, набутого на підставах, не заборонених чинним законодавством України.

Основні виробничі потужності товариства знаходяться в м. Гадяч Полтавської області. Головна продукція заводу – промислові вентилятори різної потужності з вуглецевої сталі і різнорідних металів від 2 до 12,5 типорозміру (діаметр робочого колеса в дециметрах).

Основні види діяльності підприємства, визначені Статутом:

- 28.25 Виробництво промислового холодильного та вентиляційного устаткування;
- 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами;
- 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля.

Предметом діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» є:

- продукція сільського господарства, мисливства, лісового господарства та лісозаготівлі, риба та продукція рибальства;
- вугілля кам'яне та вугілля буре;
- деревина та вироби із деревини та корка, паперова маса, папір, картон;
- речовини хімічні та продукти хімічні;
- вироби гумові та пластмасові;
- метали основні;
- запасні частини, комплектуючі до електронної продукції;
- запасні частини, комплектуючі до продукції машинобудування;
- запасні частини, комплектуючі до автотранспортних засобів;
- послуги наземного, водного, авіаційного пасажирського транспорту;
- поштові та кур'єрські послуги;
- виготовлення вентиляторів.

ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» не має дочірніх підприємств, філій, представництв. Керівництво поточною діяльністю здійснює Правління на чолі з Головою. Основні виробничі цехи: допоміжні, основні та побічні.

Організаційна структура підприємства, відповідно до п. 12.1 Статуту органами управління і контролю Товариства є:

- Загальні збори акціонерів – Вищий орган Товариства;
- Наглядова рада – Наглядовий орган;
- Правління – Виконавчий орган;
- Ревізійна комісія – Контролюючий орган.

До складу структури управління (організаційної структури) відносять управлінські підрозділи підприємства, а також окремих керівників і їх регулярні інформаційні взаємозв'язку зі спільного здійснення управлінської діяльності.

Виробничі підрозділи є об'єктом управління і в цій якості є елементами структури управління організації на нижчому ієрархічному рівні. Посади керівників включаються в структуру управління, якщо вони грають важливу роль в управлінні і не очолюють структурні підрозділи. Керівники підрозділів входять в управлінську структуру в складі своїх підрозділів і не вказуються в якості окремих структурних елементів [1].

Так як ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» є виробничим підприємством, то підприємство має лінійно-штабну організаційну структуру.

Лінійно-штабний тип організаційної структури управління є типом лінійної організації структури. Для такого типу структури створюють штаб для розвантаження вищого керівництва. Повноваження штабних спеціалістів стосуються підготовки порад та рекомендацій лінійним керівникам.

Переваги обраної структури:

- простота та чіткість взаємодії;
- дисципліна і контроль;
- оперативно приймаються і виконуються рішення;
- економічність за умов невеликих розмірів організації.

Виробнича структура (підприємства) – це просторова форма організації виробничого процесу, до якої входить склад та розміри виробничих підрозділів підприємства, форми їх взаємозв'язків між собою, співвідношення підрозділів за потужністю (пропускною спроможністю устаткування) та чисельністю працівників, а також розташування підрозділів на території підприємства.

На ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» виділяють чотири види виробничих підрозділів: основна, допоміжна, обслуговувальні, побічні.

Принципова схема виробничої структури наведена на рисунку 2.1.

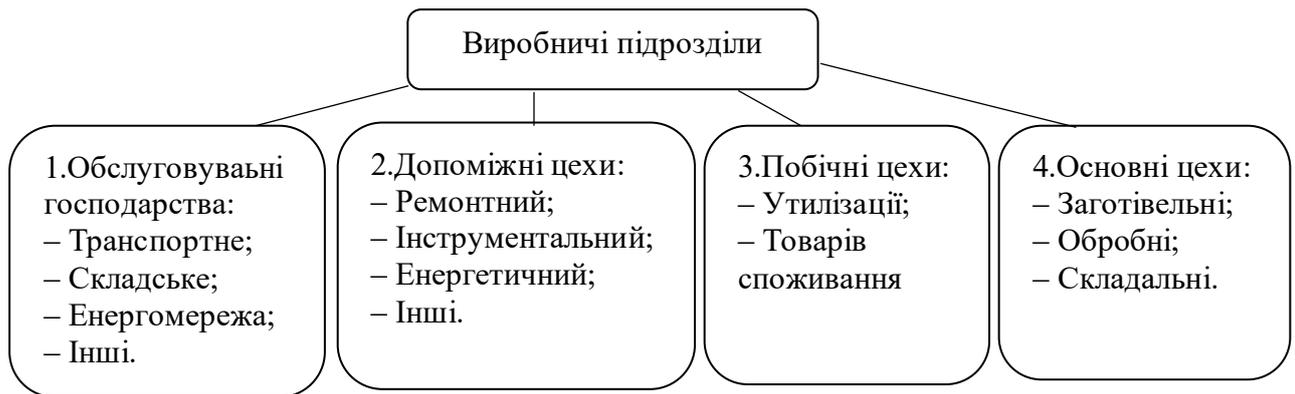

Рис. 2.1. Схема виробничої структури ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт»

На ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» керівництво ділять на три рівня управління:

I рівень (вищий рівень) – відноситься невелика група головних керівників організації. Це директор, заступники;

II рівень (середній рівень) – є відповідальним за розроблення і реалізацію оперативних планів та процедур впровадження тих рішень, які були прийняті вищим керівництвом товариства;

III рівень (низький рівень) – координує діяльність операційних виконавців. До цієї категорії, зокрема, відносять керівників секторів, груп, майстрів, бригадирів тощо [2].

Процес управління відбувається напрямом реалізації певних функцій. Загальна схема апарату управління підприємством зображена в рисунку 2.2.

Рис. 2.2. Схема апарату управління ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт»

Апарат управління при оптимальній чисельності та структурі зобов'язаний забезпечувати обґрунтованість управлінських рішень, вчасність їх виготовлення, оперативне доведення до виконавців, тверду організацію виконання рішень.

Правильна побудова апарату управління підприємством, проста та виразна його організаційна структура, що виключає зайві та паралельні ланки, і в свою чергу є запорукою планомірної, ритмічної і рентабельної роботи підприємства. Функції, що виконуються кожної структурною одиницею апарату управління, повинні бути чітко визначені і розмежовані.

Основними проблемами в діяльності підприємства є:

- постійне зростання цін на паливно-мастильні матеріали та енергоресурси;
- високі податки та збори;
- часті зміни в чинному законодавстві;
- низька платоспроможність клієнтів та інші.

Товариство знаходиться на самофінансуванні, фінансує свою діяльність за рахунок власних обігових коштів, надходжень з бюджетів різних рівнів не було.

Водночас ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» планує здійснювати заходи, направлені на розширення ринку збуту та збільшення обсягів виробництва. З цією метою в першу чергу слід провести оцінювання фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства, здійснити аналіз витрат та фінансових результатів діяльності.

2.2. Оцінювання фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства

Фінансовий стан підприємства – сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства; реальні й потенційні фінансові можливості підприємства [5].

Дослідження фінансового стану підприємства передбачає оцінювання його платоспроможності і ліквідності, рівня фінансової стійкості.

Аналіз фінансової стійкості передбачає два етапи:

1. Оцінювання фінансової стійкості – обчислення абсолютних та відносних показників, які спираються на порівняння активів та їх джерела фінансування.

2. Оцінювання запасу фінансової стійкості – аналіз критичного обсягу, реалізації, операційного і фінансового левериджу.

До головних показників фінансової стійкості відносять:

– наявність власних коштів підприємства в обороті – показник фінансової стійкості та ліквідності компанії, який являє собою суму грошових коштів, що залишилася після виключення зобов'язань фірми зі своїх оборотних активів;

– коефіцієнт фінансової стійкості – індикатор, який свідчить про спроможність підприємства залишатися платоспроможним в довгостроковій

перспективі. Вказує, на частину активів, яку підприємство може фінансувати за рахунок постійного капіталу, залученого на довгостроковій основі;

– коефіцієнт фінансової автономії вказує на, частину активів підприємства, яку воно зможе профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Питома вага власного капіталу підприємства в загальній вартості засобів інвестованих в його діяльність. Нормативне значення коефіцієнта становить $\geq 0,5$;

– коефіцієнт фінансової залежності – індикатор фінансової стійкості, який свідчить про здатність підприємства проводити прогнозовану діяльність в довгостроковій перспективі. Вказує, скільки одиниць активів належить на одиницю власних коштів. Нормативне значення коефіцієнт становить ≤ 2 ;

– коефіцієнт маневреності власного капіталу– характеризує про, те яка частину власного капіталу може бути використана для фінансування оборотних активів, а яка частина спрямована на фінансування необоротних активів;

– коефіцієнт покриття запасів індикатор фінансової стійкості, який демонструє достатність джерел фінансування для створення виробничих і інших запасів. Вказує, на забезпеченість підприємства власними джерелами коштів для формування товарно-матеріальних засобів;

– коефіцієнт загальної заборгованості вказує, яка сума поточних зобов'язань покривається власним капіталом підприємства;

– коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу вказує, скільки гривень залученого капіталу припадає на 1 грн власного капіталу [6].

Розрахунок зазначених коефіцієнтів фінансової стійкості представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз фінансової стійкості ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт»
за 2017-2019рр.

Показники	2017	2018	2019	Темп зростання 2018/2017	Темп зростання 2019/2018
Наявність власних коштів підприємства в обороті	4679	6466	7525	138,19	116,38
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,63	0,65	0,68	103,17	106,15
Коефіцієнт автономії	0,63	0,66	0,69	104,76	104,55
Коефіцієнт фінансової залежності	1,58	1,52	1,43	96,20	94,08
Коефіцієнт фінансового ризику	0,58	0,52	0,43	89,66	82,69
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,59	0,67	0,74	113,56	110,45
Коефіцієнт покриття запасів	0,54	0,66	0,72	122,22	109,09
Коефіцієнт загальної заборгованості	0,58	0,52	0,72	89,66	138,46
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	1,72	1,9	2,27	110,47	119,47

На підставі проведеного аналізу фінансової стійкості, можна зробити наступні висновки, що коефіцієнт фінансової стійкості збільшується з кожним роком. Протягом досліджуваного періоду його значення зросло з 0,63 грн/грн до 0,69 грн/грн. Це свідчить проте, що підприємство покращує свою фінансову стійкість. Але все таки показники нижчі від нормативного значення, що в свою чергу має негативну тенденцію для підприємства.

Коефіцієнт автономії має позитивну тенденцію. Так як, збільшується з кожним роком та більше від нормативного значення, 2017 – 0,63 грн/грн, 2018 – 0,68 грн/грн, 2019 – 0,69 грн/грн.

Коефіцієнт фінансової залежності зменшується та відповідає нормативному значенню. Так, у 2019 році його значення склало 1,43 грн/грн., що менше значення 2017 року на 0,15 грн/грн. Це є позитивною динамікою.

Коефіцієнт маневреності має тенденцію збільшення. Це вказує на те, що підприємство має достатньо власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів.

Коефіцієнт загальної заборгованості має тенденцію до зменшення і на кінець 2019 року становить 0,43 грн/грн. Даний коефіцієнт менше 1 і це свідчить про задовільне функціонування підприємства.

Динаміка основних показників фінансової стійкості підприємства представлена на рисунку 2.3.

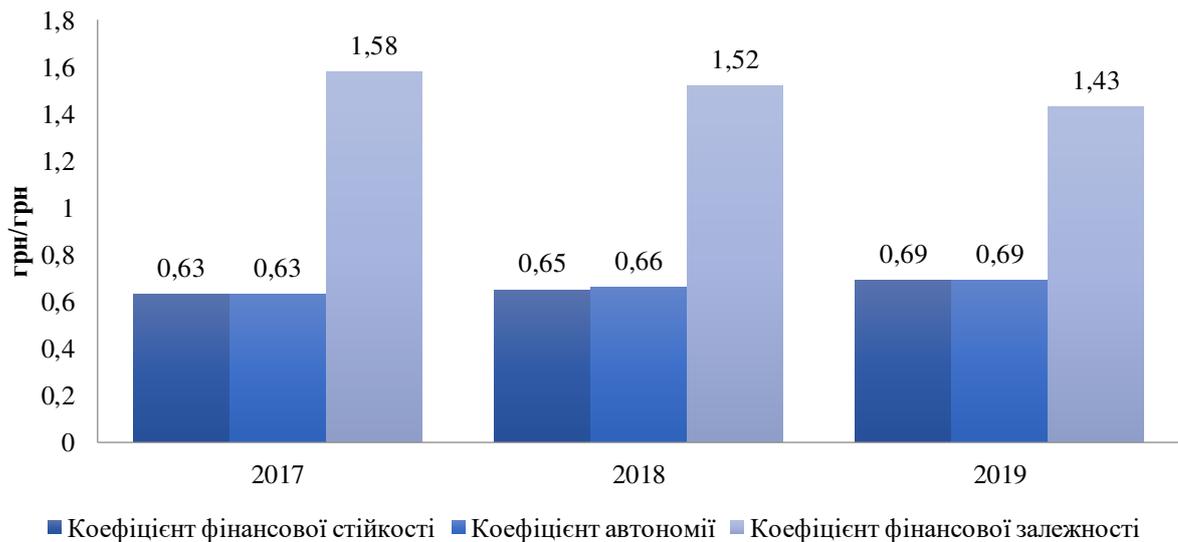

Рис. 2.3. Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017-2019 рр.

Наступним етапом є визначення типу фінансової стійкості. З цією метою проводиться аналіз джерел фінансування запасів за трьома показниками:

– наявність власних коштів (В) – розраховується як різниця між власним капіталом (ВК) та необоротними активами (НА).

$$V=VK-NA \quad (2.1)$$

– наявність власних та довгострокових позикових коштів (ВД) – розраховується збільшенням попереднього показника на суму довгострокових зобов'язань (ДЗ).

$$ВД=В+ДЗ \quad (2.2)$$

– наявність загальних коштів (ЗК) – розраховується фінансування запасів установлюють збільшення попереднього показника на суму короткострокових кредитів банків (КК).

$$ЗК=ВД+КК \quad (2.3)$$

Вище переліченим показникам наявності джерел фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування:

1. Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів (Φ^B)

$$\Phi^B=В-Зп \quad (2.4)$$

де В – власні кошти; Зп – запаси.

2. Надлишок (+) або нестача (-) власних та довгострокових позикових коштів ($\Phi^{ВД}$)

$$\Phi^{ВД}=ВД-Зп \quad (2.5)$$

де ВД – власні та довгострокові кошти; Зп – запаси .

3. Надлишок (+) або нестача (-) загальних коштів ($\Phi^{ЗК}$)

$$\Phi^{ЗК}=ЗК-Зп \quad (2.6)$$

де ЗК – загальні кошти; Зп – запаси [9].

Для того, щоб охарактеризувати фінансовий стан підприємства розглядають чотири типи фінансової стійкості:

1. Абсолютна фінансова стійкість – вказує на те, що всі запаси підприємства покриваються власними коштами та не залежать від зовнішніх кредиторів, які трапляються вкрай рідко.

2. Нормальна фінансова стійкість – в цьому випадку на підприємстві використовуються, як власні так і довгострокові кошти для покриття запасів. Нормальна фінансова стійкість є більш бажаною для підприємства.

3. Нестійка (передкризова) фінансова стійкість – в такій ситуації, спостерігається порушення платоспроможності, але зберігається перспектива відновлення рівноваги внаслідок поповнення джерел власних коштів, зменшення дебіторської заборгованості та пришвидшення оборотності запасів.

4. Кризова фінансова стійкість – у цій ситуації, підприємство знаходиться на межі банкрутства, так як грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторську заборгованість і прострочені позики [10].

За допомогою зведеної таблиці показників за типами фінансової стійкості визначають тип фінансової стійкості підприємства, на підставі проведених розрахунків.

Таблиця 2.2

Зведена таблиця показників за типами фінансової стійкості

Показник	Тип фінансової стійкості			
	Абсолютна стійкість	Нормальна стійкість	Нестійка стійкість	Кризова стійкість
$\Phi^B = B - Зп$	$\Phi^B > 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$
$\Phi^{ВД} = ВД - Зп$	$\Phi^{ВД} > 0$	$\Phi^{ВД} > 0$	$\Phi^{ВД} < 0$	$\Phi^{ВД} < 0$
$\Phi^{ЗК} = ЗК - Зп$	$\Phi^{ЗК} > 0$	$\Phi^{ЗК} > 0$	$\Phi^{ЗК} > 0$	$\Phi^{ЗК} < 0$

Визначення типу фінансової стійкості ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Класифікація тип фінансового стану ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт»
протягом 2017-2019рр.

Показник	2017р	2018р	2019р
Загальна величина запасів	8525	9756	10354
Наявність власних коштів	4679	6466	7525
Наявність власних та довгострокових позикових коштів	4679	6466	7525
Наявність загальних коштів	4679	6466	7525
$\Phi_B = B - Зп$	-3846	-3290	-2899
$\Phi_{ВД} = ВД - Зп$	-3846	-3290	-2899
$\Phi_{ЗК} = ЗК - Зп$	-3846	-3290	-2899
Трикомпонентний показник фінансової стійкості $S(\Phi) = \{S1(\pm\Phi_B), S2(\pm\Phi_{ВД}), S3(\pm\Phi_{ЗК})\}$	{0;0;0}	{0;0;0}	{0;0;0}

На підставі проведених розрахунків, можна зробити наступні висновки, протягом 2017-2019 років фінансова стійкість підприємства є кризовою. В даній ситуації підприємство знаходиться на межі банкрутства, так як грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторську заборгованість і прострочені позики.

Ліквідність – це здатність підприємства розраховуватися за поточними зобов'язаннями перед закордонними контрагентами шляхом перетворення активів на гроші [8].

Виділяють три види ліквідності:

1. Ліквідність активів – здатність активів перетворюватися на грошові кошти, а рівень ліквідності при цьому визначається тривалістю періоду, протягом якого трансформація може бути здійснена. Рівень ліквідності вважається позитивним, коли потрібно менше часу для перетворення чіткого активу.

2. Ліквідність балансу – ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких на грошові кошти відповідає терміну погашення платіжних зобов'язань.

3. Ліквідність підприємства – залежить від іміджу даного підприємства, його інвестиційної привабливості, що надає змогу підприємству залучати нові додаткові кошти [8].

Аналіз ліквідності включає складання балансу ліквідності та розрахунок основних показників ліквідності підприємства.

Для того, щоб визначити ліквідність балансу підприємства, потрібно зрівняти підсумки з кожної групи активів і пасивів. Баланс є абсолютно ліквідним, коли виконуються такі умови:

$$A1 \geq P1$$

$$A2 \geq P2$$

$$A3 \geq P3$$

$$A4 \leq P4$$

Складання $A1$ і $A2$ з $P1$ і $P2$ дає можливість оцінити поточну ліквідність, яка свідчить про платоспроможність підприємства на найближчий час.

Порівняння повільно реалізуючи $A3$ з довгостроковими $P3$ вказує на перспективу ліквідаційний прогноз платоспроможності на основі порівняння майбутніх надходжень та платежів.

Баланс ліквідності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017-2019 рр. представлений в таблиці 2.4.

На підставі проведеного аналізу балансу ліквідності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» можна зробити, наступні висновки, що баланс ліквідності підприємства не є абсолютно ліквідним, тому що виконується таке співвідношення $A1 \leq P1$, $A2 \geq P2$, $A3 \geq P3$, $A4 \leq P4$.

Таблиця 2.4

Баланс ліквідності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017- 2019рр.

Актив	2017	2018	2019	Пасив	2017	2018	2019	Надлишок +,-		
								2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Група А1 Грошові кошти	392	1333	1153	Група П1 Поточні зобов'язання, Кредиторська заборгованість за товари, роботи	4561	5039	4475	-4169	-3706	-3322
Група А2 Дебіторська заборгованість, Готова продукція	264	290	419	Група П2 Короткострокові кредити банку	0	0	0	264	290	419
Група А3 Виробничі запаси, незавершене виробництво	8584	9882	10428	Група П3 Довгострокові зобов'язання	0	0	0	8584	9882	10428
Група А4 Необоротні активи	3172	3138	2668	Група П4 Власний капітал	7851	9604	10193	-4679	-6466	-7525
Баланс	12412	14643	14668	Баланс	12412	14643	14668	0	0	0

Перша умова ліквідності балансу не виконується. Грошові кошти підприємства зменшуються з кожним роком, 2017 – 392 тис. грн., 2018 – 1333 тис. грн., 2019 – 1153 тис. грн. Спостерігається динаміка збільшення, але ця сума коштів, недостатня для того щоб покрити поточні зобов'язання.

Друга та третя умови виконуються, так як, короткострокові пасиви та довгострокові зобов'язання відсутні на підприємстві.

Четверта умова також виконується. Власний капітал збільшується з кожним роком, 2017 – 7851 тис. грн., 2018 – 8604 тис. грн., 2019 – 10193 тис. грн.

При коефіцієнтному аналізі ліквідності підприємства використовують такі основні показники:

- власний оборотний капітал – абсолютний показник ліквідності та платоспроможності підприємства;

- загальний коефіцієнт ліквідності (покриття) – вимірює загальну кількість та показує скільки поточних зобов'язань забезпечується поточними активами, скільки поточних активів припадає на 1 грн поточних зобов'язань. Поточні активи повинні бути в два рази більше ніж короткострокові зобов'язання;

- коефіцієнт швидкої ліквідності – вказує, яка частина короткострокових зобов'язань підприємства оплатиться найближчим часом за рахунок можливих надходжень і коштів, які в наявності підприємства. Коефіцієнт повинен становити $\geq 0,8$;

- коефіцієнт абсолютної ліквідності – найжорсткіший критерій неплатоспроможності та вказує, яка частина поточних зобов'язань підприємства може бути погашена. Нормативне значення коефіцієнт становить $\geq 0,2$;

- коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей – характеризує, як поточні зобов'язання покриваються запасами;

- коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості – характеризує, як очікувані надходження від дебіторів будуть використовуватися, щоб оплатити

короткострокові зобов'язання [8].

В умовах ринкових відносин платоспроможність підприємства, поряд з ліквідністю, вважається найважливішою умовою ефективності господарської діяльності. Платоспроможність підприємства як його здатність вчасно та в повному обсязі виконувати планові платежі і термінові зобов'язання, підтримуючи при цьому нормальний ритм господарської діяльності – є однією з умов конкурентоспроможності підприємства, його фінансової стабільності. Здатність підприємства розраховуватись за своїми боргами в обсягах та строках, передбачених договорами та законодавством, є необхідною умовою успішного функціонування на ринку.

При аналізі платоспроможності підприємства використовують такі основні показники:

– коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами – індикатор здатності компанії фінансувати оборотний капітал за рахунок власних оборотних коштів. Коефіцієнт показує, яка частка власних оборотних коштів у сумі оборотних активів компанії. Нормативне значення є 0,1;

– коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства – показує, чи достатньо ресурсів оборотних активів для оплати своїх поточних зобов'язань. Позитивне значення дорівнює 2,0-2,6;

– коефіцієнт фінансового левериджу – вказує, скільки довгострокових позикових коштів використовують для фінансування активів поряд із власними коштами;

– коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності – вказує відношення розрахункового значення коефіцієнта поточної ліквідності до його встановленого нормативного значення, яке становить 2;

– частка кредиторської заборгованості у власному капіталі та дебіторської заборгованості;

– коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами.

Розрахунок зазначених показників представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз ліквідності та платоспроможності ТОВ «Вентиляторний завод
«Горизонт»» протягом 2017-2019 рр.

Найменування статей	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Темп зростання	
				2018/2017	2019/2018
Власний оборотний капітал	1389	1901	1807	136,86	95,06
Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття)	2,02	2,28	2,67	112,87	117,11
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,14	0,32	0,35	228,57	109,38
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,09	0,26	0,26	288,89	100
Коефіцієнт ліквідності товарно- матеріальних цінностей	1,88	1,96	2,33	104,26	118,88
Коефіцієнт дебіторської заборгованості	0,05	0,05	0,09	100	180
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,51	0,51	0,62	100	121,57
Коефіцієнт загальної платоспроможності	2,72	2,9	3,2	106,62	110,34
Коефіцієнт фінансового левериджу	0	0	0	0	0
Коефіцієнт втрати платоспроможності	1,63	1,84	2,19	112,88	119,02
Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості	0,22	0,28	0,26	127,27	92,86
Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами	0,59	0,67	0,73	113,56	108,96

Власний оборотний капітал підприємства збільшується у 2018 році, але у 2019 році зменшився (рис. 2.4). Це свідчить про невелике зменшення ліквідності та платоспроможності підприємства.

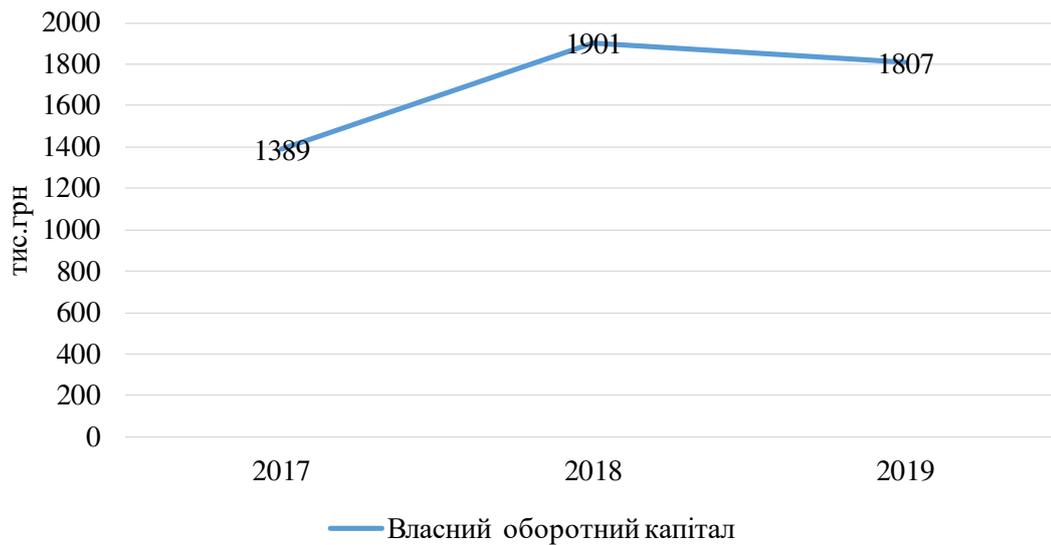

Рис. 2.4. Динаміка власного оборотного капіталу ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017-2019 рр.

Загальний коефіцієнт ліквідності має тенденцію збільшення і на кінець 2019 року становить 2,67 грн/грн, що відповідає нормативному значенню.

Коефіцієнт швидкої ліквідності також має тенденцію збільшення, але показники нижче нормативного значення $\geq 0,8$. Це свідчить про нездатність погашення підприємства короткострокових зобов'язань у випадку його критичного стану.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності має позитивну тенденцію у 2018 – 0,26 грн/грн, та у 2019 – 0,26 грн/грн. Це свідчить про ефективну політику щодо оптимізації кількості грошових коштів.

Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей збільшується з кожним роком. Протягом досліджуваного періоду його значення зросло на 0,45 грн/грн. Це свідчить про збільшення покриття поточних зобов'язань запасами.

Динаміка показників ліквідності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017-2019 рр. представлена на рисунку 2.5.

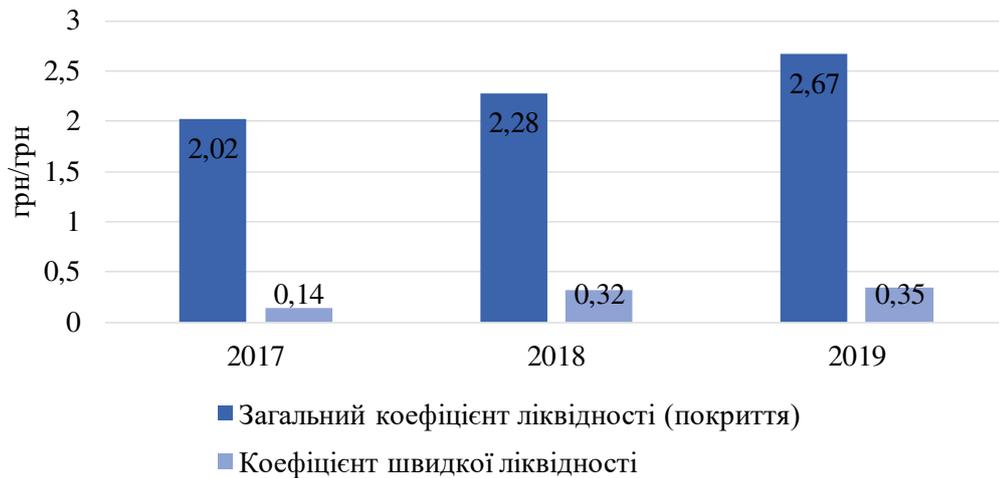

Рис. 2.5. Динаміка показників ліквідності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017-2019 рр.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власного капіталу оборотними коштами більше від нормативного значення та має тенденцію до збільшення: з 0,5 грн/грн у 2017 році до 0,62 грн/грн у 2019 році. Це свідчить про позитивну динаміку для підприємства та на підприємстві відсутня залежність від зовнішніх кредиторів.

Коефіцієнт загальної платоспроможності також має тенденцію до зростання. Це свідчить про те, що підприємство має достатню кількість ресурсів для сплати поточних зобов'язань (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Динаміка показників платоспроможності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017-2019 рр.

Лeverидж на підприємстві відсутній.

Коефіцієнт втрати на підприємстві більше 1 і це свідчить про наявність реальної можливості підприємства не втратити платоспроможність протягом 3-х місяців.

За проведеним аналізом фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр. можна зробити висновок про те, що підприємство знаходиться в кризовому стані. Водночас баланс підприємства є достатньо ліквідним, підприємству в повному обсязі вистачає власних ресурсів для погашення своїх зобов'язань у будь-який час.

2.3. Аналіз витрат та фінансових результатів діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт»

Фінансова стійкість підприємства, з одного боку, є необхідною умовою його сталого функціонування і розвитку, а з іншого боку, відображає ефективність функціонування через його прибутковість. Таким чином, узагальнюючим показником діяльності підприємства є його прибуток, який формується як фінансовий результат за всіма видами діяльності: операційної, інвестиційної, фінансової.

ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» самостійно вирішує питання з приводу встановлення пропорцій розподілу чистого прибутку. З боку держави визначено регулювання процесу створення резервного фонду, а також чіткі стимули використання чистого прибутку на мету технічного розвитку, поповнення оборотного капіталу та утримання об'єктів соціальної сфери.

Динаміку формування та розподілу прибутку ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» протягом 2017-2019 рр. представлено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз формування та розподілу прибутку ТОВ «Вентиляторний завод
«Горизонт» протягом 2017-2019 рр.

Показник	2017р	2018р	2019р	Абс.відх 2018-2017	Абс.відх 2019-2018
1.Чистий дохід від реалізації продукції (товарів,робіт,послуг)	51399	58872	62439	7473	3567
2.Собівартість реалізованої продукції (товарів,робіт,послуг)	-42424	-49023	-51953	-6599	-2930
3.Валовий прибуток	8975	9849	10486	874	637
4.Інші операційні доходи	514	673	648	159	-25
5.Сумарні операційні доходи	51913	59545	63087	7632	3542
6.Адміністративні витрати	-1682	-2178	-2284	-496	-106
7.Витрати на збут	-4802	-6817	-7125	-2015	-308
8.Інші операційні витрати	-560	-676	-645	-116	31
9.Сумарні операційні витрати	-49468	-58694	-62007	-9226	-3313
10.Прибуток від операційної діяльності	2445	851	1080	-1594	229
11.Дохід від інвестиційної та фінансової діяльності	0	75	75	75	0
12.Витрати від інвестиційної і фінансової діяльності	-40	-25	-409	15	-384
13.Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	2405	901	746	-1504	-155
14.Витрати з податку на прибуток	-433	-162	-131	271	31
15.Чистий фінансовий результат: прибуток	1972	739	615	-1233	-124
16.Інший сукупний дохід після	0	0	0	0	0
17.Сукупний дохід	1972	739	615	-1233	-124

На підставі проведеного аналізу формування та розподілу прибутку можна зробити наступні висновки, що абсолютна величина чистого доходу від реалізації продукції збільшується з кожним роком. У 2017 році – 51399 тис.

грн., у 2018 році – 58872 тис. грн., у 2019 році – 62449 тис. грн. (рис. 2.7). Це є хорошою тенденцією для підприємства та свідчить про збільшення обсягів реалізованої продукції.

Рис. 2.7. Динаміка формування та розподілу прибутку ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» протягом 2017-2019рр.

Як видно з рисунку 2.7 абсолютна величина собівартості реалізованої продукції протягом 2017-2018 років зросла на 6599 тис. грн., а у 2019 році на 2930 тис. грн. Збільшення свідчить про розширення виробничої діяльності підприємства. Абсолютна величина валового прибутку збільшується з кожним роком, у 2017 році – 8978 тис. грн., у 2018 – 9849 тис. грн., у 2019 році – 10486 тис. грн. Це має позитивну тенденцію для підприємства, так як, свідчить про збільшення ефективності виробництва та ефективності операційної діяльності.

Чистий фінансовий результат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за досліджуваний період представлений на рисунку 2.8.

Рис. 2.8. Динаміка формування та розподілу прибутку ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» протягом 2017-2019рр.

Чистий фінансовий результат підприємства зменшується з кожним роком, у 2017 році – 1972 тис. грн., у 2018 році – 739 тис. грн., у 2019 році – 615 тис. грн. Це негативна тенденція для підприємства, оскільки свідчить про ослаблення позицій на ринку.

Важливе значення є дослідження фінансових результатів операційної діяльності підприємства як основної діяльності (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз фінансового результату від операційної діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» протягом 2017-2019 рр.

Показники	2017р	2018р	2019р	Величина впливу фактора (абс.відх.)	
				2018-2017	2019-2018
1	2	3	4	5	6
Фінансовий результат від операційної діяльності	2445	851	1080	-1594	229
–Прибуток валовий	8975	9849	10486	874	637
–Інші операційні доходи	514	673	648	159	-25
–Витрати адміністративні	-1682	-2178	-7125	-2015	-308
–Витрати на збут	-4802	-6817	-7125	-2015	-308
–Інші операційні витрати	-560	-676	-645	-116	31

Динаміка фінансового результату від операційної діяльності представлена на рисунку 2.9.

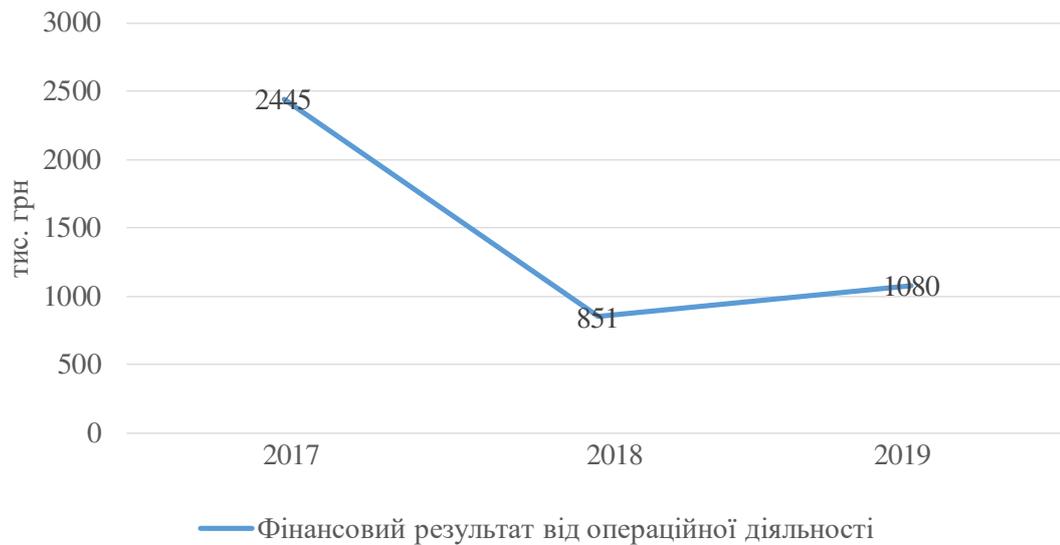

Рис. 2.9. Динаміка фінансового результату від операційної діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» протягом 2017-2019 рр.

На підставі проведеного аналізу фінансового результату від операційної діяльності можна зробити висновок, що фінансовий результат у 2018 році зменшився на 1594, у 2019 році збільшився на 229 тис грн. У 2018 році зменшення відбулося за рахунок збільшення витрат.

Фінансовий результат від операційної діяльності безпосередньо залежить від величини доходів та витрат підприємства. Аналіз складу, структури та динаміки доходів ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» протягом 2017-2019 рр. представлено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз складу, структури та динаміки доходів ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр.

Показник	Роки					
	2017		2018		2019	
	Сума, тис.грн.	Питома вага, %	Сума, тис.грн.	Питома вага, %	Сума, тис.грн.	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	51399	99,01	58872	98,75	62439	98,86
Інші операційні доходи	514	0,99	673	1,13	648	1,03

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7
Дохід від участі в капіталі	-	-	-	-	-	-
Інші фінансові доходи	-	-	25	0,04	75	0,12
Інші доходи	-	-	50	0,08	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	-	-	-	-	-	-
Сукупний дохід	51913	100,00	59620	100,00	63162	100,00

Провівши аналіз складу, структури та динаміки доходів ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 роки можна зробити висновок, що найбільшу питому вагу серед доходів підприємства за досліджуваний період займає чистий дохід від реалізації товарів, робіт та послуг – на рівні 99% (рис. 2.10). Це є позитивним для прискорення виробничо-збутової діяльності підприємства.

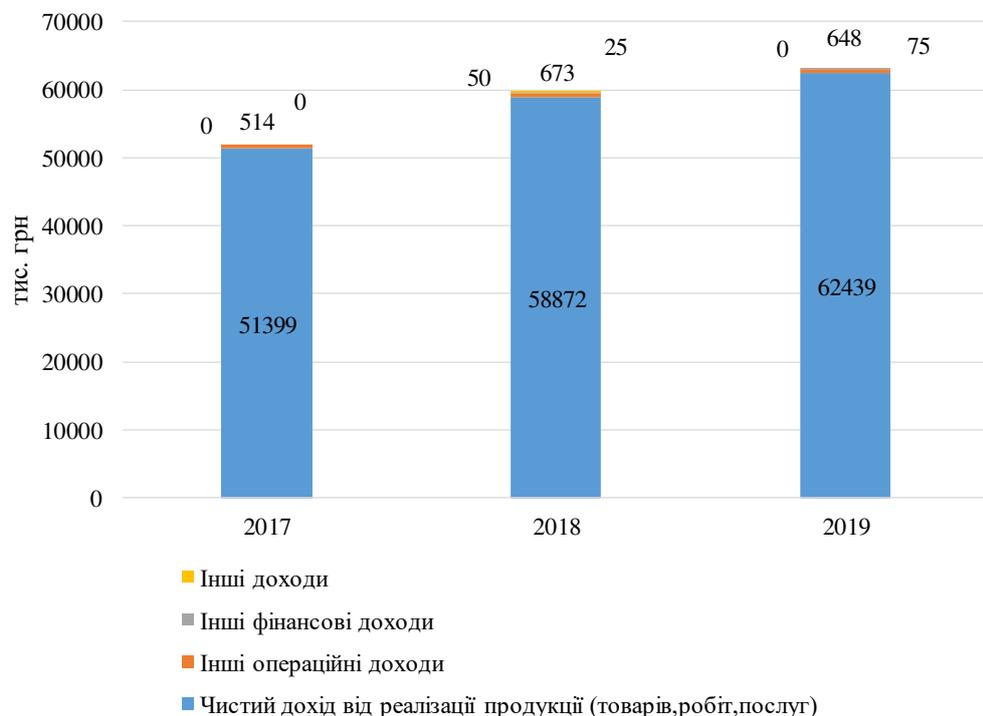

Рис. 2.10. Структура та динаміка доходів ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр., тис. грн.

Важливе значення в економічному аналізі приділяється дослідженню поточних витрат підприємства та собівартості продукції, оскільки вони є узагальнюючими показниками діяльності й безпосередньо впливають на фінансові результати діяльності підприємства. Тож, використовуючи дані фінансової звітності підприємства, детальніше проведемо аналіз динаміки та структури витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Аналіз складу, структури та динаміки витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр.

Показник	Роки					
	2017		2018		2019	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	42424	84,95	49023	83,26	51953	83,06
Адміністративні витрати	1682	3,37	2178	3,70	2284	3,65
Витрати на збут	4802	9,62	6817	11,58	7125	11,39
Інші операційні витрати	560	1,12	676	1,15	645	1,03
Фінансові витрати	13	0,03	-	-	289	0,46
Витрати від участі в капіталі	-	-	-	-	-	-
Інші витрати	27	0,05	25	0,04	120	0,19
Витрати з податку на прибуток	433	0,87	162	0,28	131	0,21
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	-	-	-	-	-	-
Всього витрат	49941	100	58881	100	62547	100

Згідно з даними таблиці, найбільшу питому вагу складають витрати, що формують собівартість реалізованої продукції. Їх питома вага протягом досліджуваного періоду знаходиться на рівні 83– 85%. На рівні 12% знаходиться частка витрат на збут. Адміністративні витрати, фінансові витрати та інші протягом 2017 – 2019 рр. становлять незначну частку в загальному обсязі витрат (рис. 2.11).

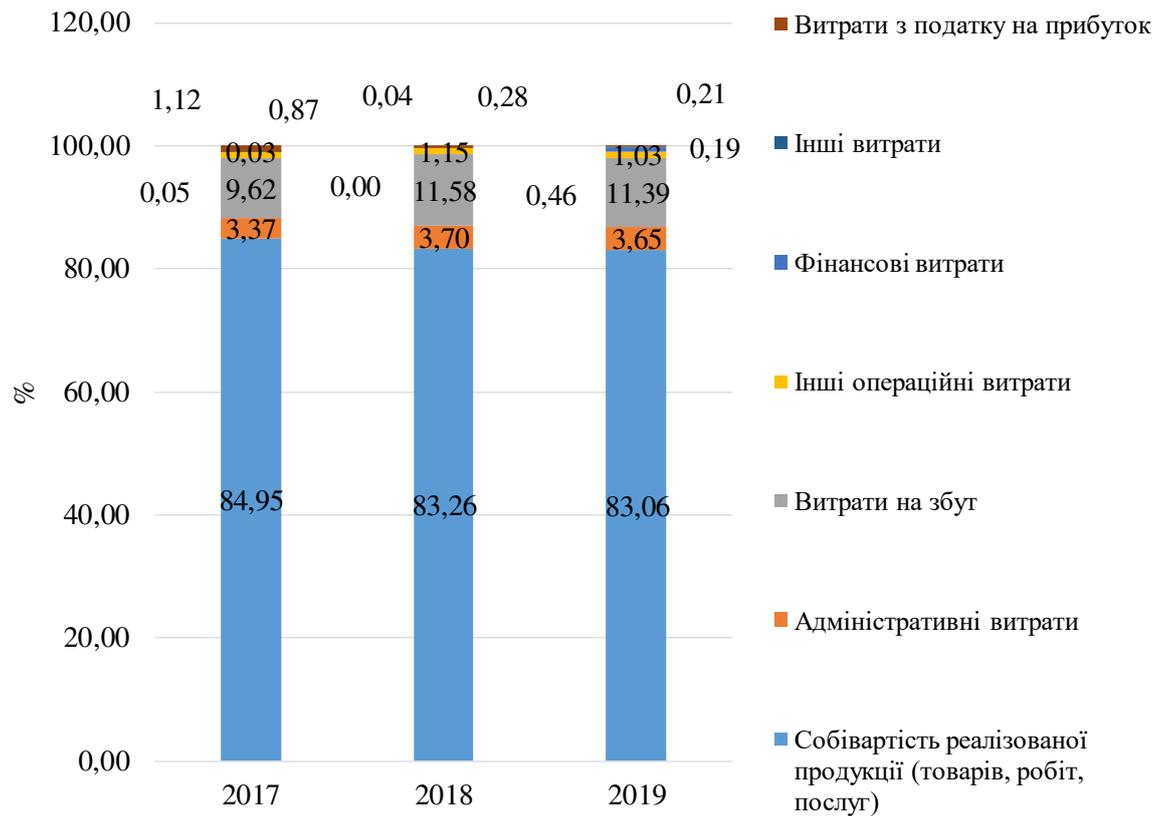

Рис. 2.11. Структура витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр., %

Оскільки найбільшу частку серед усіх витрат підприємства складають витрати, пов'язані з основною діяльністю підприємства, то необхідно проаналізувати структуру собівартості реалізованої продукції.

Аналіз елементів операційних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» представлено в таблиці 2.10.

Згідно з даними таблиці найбільшу частку у структурі операційних витрат протягом 2017–2018 рр. складають матеріальні витрати. Їх питома вага знаходиться на рівні 51-55%. У 2019 році ситуація змінилася: матеріальні витрати склали 41,83% , тоді як заробітна плата персоналу – 43,03%.

Відрахування на соціальні заходи також зросли протягом досліджуваного періоду з 6,84% до 9,82%.

Амортизація та інші операційні витрати дещо знизилися.

Таблиця 2.10

Динаміка та структура витрат на виробництво ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр.

Стаття витрат	2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	тис. грн.	питома вага %	тис. грн.	питома вага %	тис. грн.	питома вага %
Матеріальні витрати	11594	55,52	12725	50,67	10200	41,83
Зарплата персоналу	6541	31,32	9025	35,94	10493	43,03
Відрахування на соціальні заходи	1429	6,84	1957	7,79	2395	9,82
Амортизація	651	3,12	729	2,90	651	2,67
Інші витрати	669	3,20	676	2,69	645	2,65
Разом	20884	100,00	25112	100,00	24384	100,00

Структура операційних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр. представлена на рисунку 2.12.

Прийняття організаційно-технічних і господарсько-управлінських рішень потребує визначення факторів, що впливають на обсяг отриманого підприємством прибутку та їх кількісну оцінку. Тож необхідно дослідити вплив на зміну валового прибутку у звітному році порівняно з базовим таких факторів, як зміна:

- цін на продукцію;
- обсягу виробництва;
- структури продукції;
- рівня та структури витрат.

Факторний аналіз валового прибутку розпочинаємо з розрахунку загальних змін у його валовому прибутку. Наступним кроком визначаємо вплив на прибуток підприємства таких факторів як ціна продукції, обсяг виробництва, структура продукції, рівень та структура витрат.

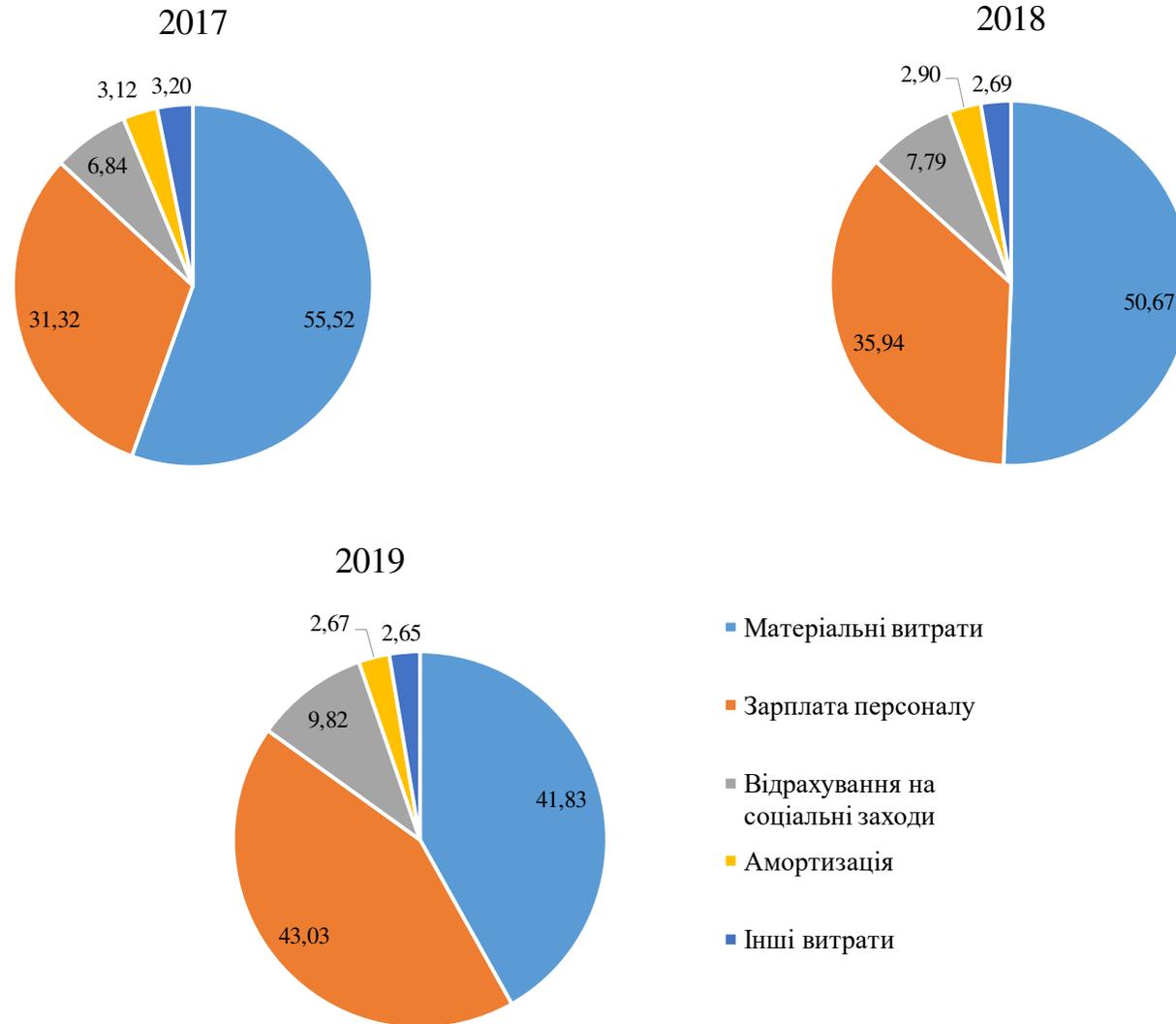

Рис. 2.12. Структура витрат на виробництво ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр., %

Вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку відображені в таблицях 2.11. – 2.13.

Таблиця 2.11

Вихідні дані для аналізу прибутку 2016 – 2017 рр.

Показник	Базовий рік (0)	Базовий рік, перерахований на реалізацію звітнього року (1,0)	Звітний рік (1)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ЧД)	49575	48954	51399
Собівартість реалізованої продукції (С)	40563	40060,69	42424
Ціна одиниці реалізованої продукції	6,0	-	6,3
Обсяг реалізації в натуральних од.	8263	-	8159
Витрати на одиницю продукції, тис. грн	4,91	-	5,2
Валовий прибуток (ВП)	7756	8893,31	8975

Таблиця 2.12

Вихідні дані для аналізу прибутку 2017 – 2018 рр.

Показник	Базовий рік (0)	Базовий рік, перерахований на реалізацію звітнього року (1,0)	Звітний рік (1)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ЧД)	51399	55358,1	58872
Собівартість реалізованої продукції (С)	42424	45692,4	49023
Ціна одиниці реалізованої продукції	6,3	-	6,7
Обсяг реалізації в натуральних од., т	8159	-	8787
Витрати на одиницю продукції, грн./т	5,2	-	5,58
Валовий прибуток (ВП)	8975	9665,7	9849

Таблиця 2.13

Вихідні дані для аналізу прибутку 2018 – 2019 рр.

Показник	Базовий рік (0)	Базовий рік, перерахований на реалізацію звітнього року (1,0)	Звітний рік (1)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ЧД)	58872	60628,3	62439
Собівартість реалізованої продукції (С)	49023	50493,42	51953
Ціна одиниці реалізованої продукції	6,7	-	6,9
Обсяг реалізації в натуральних од., т	8787	-	9049
Витрати на одиницю продукції, грн./т	5,58	-	5,74
Валовий прибуток (ВП)	9849	10134,88	10486

Узагальнення результатів факторного аналізу відобразимо у таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Узагальнені результати факторного аналізу валового прибутку

ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт», тис. грн.

Назва фактора	Сума впливу 2016-2017 рр.	Сума впливу 2017-2018 рр.	Сума впливу 2018-2019 рр.
Відхилення валового прибутку, всього у т.ч. за рахунок:	1219	874	637
1.Зміни цін на продукцію	2203,37	533,19	820,45
2.Зміни обсягу виробництва і реалізації	-96,05	691,45	295,42
3.Зміни структури продукції	0	0	0
4.Зміни рівня витрат	-863,31	-330,6	-459,58
5.Зміни структури витрат	-25,01	-20,04	-19,29
Резерв зростання валового прибутку	1219	874	637

За результатами проведеного факторного аналізу можна стверджувати, що найбільший позитивний вплив на зростання валового прибутку, величина якого збільшилася з 8975 тис. грн у 2017 році до 10486 тис. грн у 2019 році, має зміна цін на продукцію та зміна обсягу виробництва і реалізації. В останньому році

дослідження за рахунок зміни цін на продукцію підприємство отримало прибуток в розмірі 820, 45 тис. грн, а за рахунок обсягу виробництва і реалізації продукції – 295,42 тис. грн.

Найбільше ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» втрачає внаслідок зміни рівня витрат. Головною причиною зменшення прибутку є підвищення собівартості продукції.

При оцінці фінансових результатів доцільно провести аналіз показників рентабельності, які дозволять встановити ефективність фінансово-економічної діяльності підприємства в цілому (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Аналіз показників рентабельності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт»
за 2017 – 2019 рр.

Показник	2017 рік, тис. грн	2018 рік, тис. грн	Відхилення (+, -), тис.грн.	Темп росту, %	2018рік, тис. грн	2019 рік, тис. грн	Відхилення (+, -), тис.грн.	Темп росту, %
1. Доходи	51913	59620	7707	114,85	59620	63162	3542	105,94
2. Витрати	49941	58881	8940	117,90	58881	62547	3666	106,23
3. Прибуток (збиток) від звичайної діяльності (п.1 - п.2)	1972	739	-1233	37,47	739	615	-124	83,22
4. Середньорічна вартість активів	13074,5	13527,5	453	103,46	13527,5	14655,5	1128	108,34
5. Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	51399	58872	7473	114,54	58872	62439	3567	106,06
6. Рентабельність активів, % (п.3 : п.4)	15,08	5,46	-9,62	36,22	5,46	4,20	-0,27	76,82
7. Рентабельність продаж, % (п.3 : п.5)	3,84	1,26	-2,58	32,72	1,26	0,98	0,27	7846,64
8. Рентабельність витрат, % (п.3 : п.2)	3,95	1,26	-2,69	31,78	1,26	0,98	-0,27	78,34
9. Виручка від реалізації в 1 грн. доходів (п.5 : п.1)	0,99	0,99	0,00	99,73	0,99	0,99	0,00	100,11
10. Доходи на 1 грн. активів (п.1 : п.4)	3,97	4,41	0,44	111,00	4,41	4,31	-0,10	97,79
11. Доходи на 1 грн. витрат (п.1 : п.2)	1,04	1,01	-0,03	97,41	1,01	1,01	0,00	99,73

Згідно з даними таблиці ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» протягом 2015 – 2017 рр. отримує прибуток від звичайної діяльності, хоча його величина щороку зменшується. У зв'язку з цим показники рентабельності хоча й мають додатне значення і засвідчують ефективне використання ресурсів, злагожене планування продаж та ефективність діяльності підприємства в цілому, проте спостерігається тенденція до їх зниження (рис. 2.13).

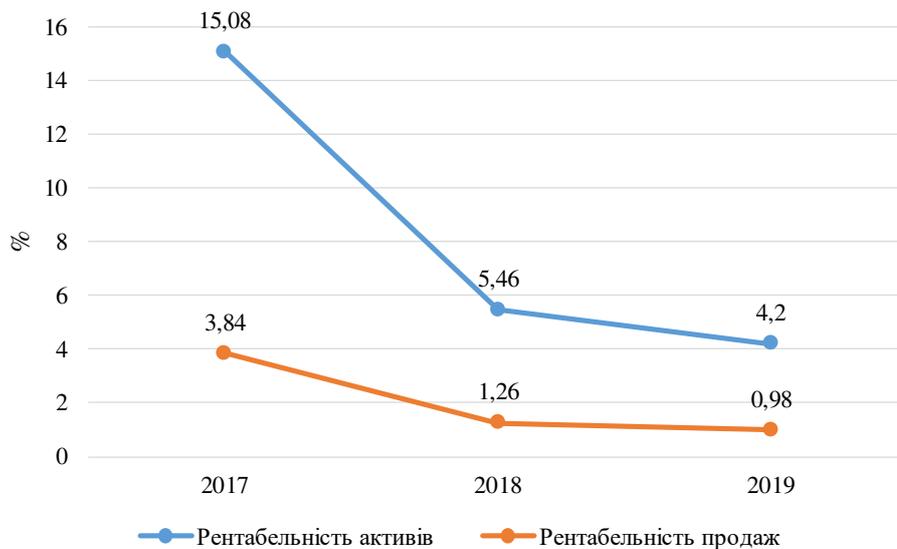

Рис. 2.13. Динаміка рентабельності активів та продаж ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр.

Виручка від реалізації в 1 грн. доходів, доходи на 1 грн. активів та доходи на 1 грн. витрат мають додатні значення та спостерігається їх позитивна діяльність, що також підтверджує ефективність управління на ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт».

Отже, об'єктом дослідження є ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» – український виробник промислових вентиляторів, який розпочав свою роботу з виготовлення вентиляторів у 1972 році. Головна продукція заводу – промислові

вентилятори різної потужності з вуглецевої сталі і різнорідних металів від 2 до 12,5 типорозміру (діаметр робочого колеса в дециметрах).

Однією з головних характеристик оцінки фінансового стану підприємства є ліквідність та платоспроможність підприємства. Провівши аналіз ліквідності виявлено, що баланс підприємства не є абсолютно ліквідним, тому що виконується таке співвідношення $A1 \leq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \geq П3$, $A4 \leq П4$.

Проаналізувавши показники платоспроможності, можна сказати, що підприємство в цілому є платоспроможним.

Ефективність фінансово-економічної діяльності підприємства є задовільною. Так як, доходи перевищують витрати та підприємство отримує прибуток. Найбільшу питому вагу серед доходів підприємства займає чистий дохід від реалізації товарів, робіт та послуг, що говорить про прискорення виробничо-збутової діяльності компанії. Найбільшу питому вагу складають витрати, що формують собівартість продукції.

Значний вплив на зміну прибутку має зміна обсягу виробництва й реалізації продукції та зміна рівня витрат.

Водночас спостерігаємо тенденцію до зменшення прибутку, що свідчить про зниження ефективності використання ресурсів та діяльності підприємства в цілому.

РОЗДІЛ 3

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ВИТРАТ ТОВ «ВЕНТИЛЯТОРНИЙ ЗАВОД «ГОРИЗОНТ»

3.1. Аналіз взаємозалежності витрат і операційного прибутку підприємства на основі підходу «Витрати-Обсяги-Прибуток»

Операційний аналіз, відомий також як аналіз «витрати - обсяг-прибуток» (cost-volume-profit, або CVP-аналіз) – це аналітичний підхід до вивчення взаємозв'язку між витратами і прибутком при різних рівнях обсягу виробництва.

CVP – аналіз, на думку Лихачової О.І., розглядає зміну прибутку як функцію від наступних факторів: змінних і постійних витрат, ціни продукції (робіт, послуг), обсягу та асортименту реалізованої продукції.

CVP – аналіз дозволяє:

- спланувати обсяг реалізації продукції, який забезпечить бажане значення прибутку;
- визначити обсяг продажів для беззбиткової роботи підприємства;
- визначити запас фінансової міцності підприємства в його поточному стані;
- оцінити, як вплинуть на прибуток зміни в ціні реалізації, змінних витратах, постійних витратах й обсязі виробництва;
- встановити, до якої міри можна збільшувати / зменшувати силу операційного важеля, маневруючи змінними і постійними витратами, і змінювати тим самим рівень операційного ризику підприємства;
- визначити, як вплинуть зміни в асортименті реалізованої продукції (робіт, послуг) на потенційний прибуток, беззбитковість і обсяг цільової виручки.

Визначальними поняттями методу «витрати-обсяги-прибуток» є поріг рентабельності, валова маржа (маржинальний дохід), запас фінансової стійкості, операційний важіль (операційний леверидж).

Детально зазначені поняття та методика проведення аналізу взаємозалежності витрат і операційного прибутку підприємства на основі підходу «Витрати-Обсяги-Прибуток» розглянуто в підпункті 1.3.

Проведемо операційний аналіз на прикладі досліджуваного підприємства ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт».

Поріг рентабельності діяльності підприємства визначається аналітичним і графічним способами. Для розрахунку порогу рентабельності підприємства попередньо потрібно провести групування сумарних операційних витрат на фіксовані та змінні. Спочатку необхідно за даними форми №2 визначити сумарні операційні витрати підприємства

$$COB_{2017} = 42424 + 1682 + 4802 + 560 = 49468 \text{ (тис. грн.)}$$

$$COB_{2018} = 49023 + 2178 + 6817 + 676 = 58694 \text{ (тис. грн.)}$$

$$COB_{2019} = 51953 + 2284 + 7125 + 645 = 62007 \text{ (тис. грн.)}$$

За допомогою таблиць 3.1. – 3.3. розділимо сумарні операційні витрати ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр. за елементами.

Таблиця 3.1

Розподіл операційних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» в 2017 році за елементами

№ з/п	Стаття витрат	Витрати на виготовлену продукцію (тис. грн.)	% значення	Витрати на реалізовану продукцію (тис. грн.)
1	Матеріальні витрати	11594	55,52	27464,63
2	Зарплата персоналу	6541	31,32	15493,38
3	Відрахування на соціальні заходи	1429	6,84	3383,61
4	Амортизація	651	3,12	1543,40
5	Інші витрати	669	3,20	1582,98
6	Разом	20884	100,00	49468

Отже, сума сумарних операційних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 рік складає 49468 тис. грн. Найбільшу частку витрат

становлять матеріальні витрати (55,52%) та витрати на заробітну плату персоналу (31,32 %). Відповідно відрахування на соціальні заходи – 6,84 %, амортизація складає 3,12 % від загальних витрат, інші операційні витрати – 3,2 %. Структуру сумарних операційних витрат представлено на рисунку 3.1.

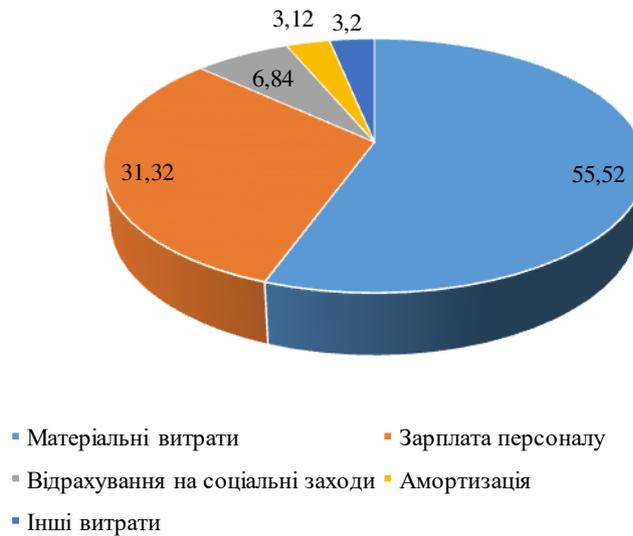

Рис. 3.1. Структура операційних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 рік

Таблиця 3.2

Розподіл операційних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» в 2018 році за елементами

№ з/п	Стаття витрат	Витрати на виготовлену продукцію (тис. грн.)	% значення	Витрати на реалізовану продукцію (тис. грн.)
1	Матеріальні витрати	12725	50,67	29740,25
2	Зарплата персоналу	9025	35,94	21094,62
3	Відрахування на соціальні заходи	1957	7,79	4572,26
4	Амортизація	729	2,90	1702,13
5	Інші витрати	676	2,69	1584,74
6	Разом	25112	100,00	58694

У 2018 році сума сумарних операційних витрат зростає й становить 58694 тис. грн. Як і в попередньому році, найбільшу питому вагу в структурі витрат займають матеріальні та витрати на заробітну плату персоналу (50,67 %

та 35,94 % відповідно). У зв'язку зі зростанням величини заробітної плати працівників, відрахування на соціальні заходи також збільшуються. Частка інших операційних витрат й витрат на амортизацію дещо знизилась і становить 2,9 % та 2,69 % відповідно (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Структура операційних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2018 рік

Таблиця 3.3

Розподіл операційних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» в 2019 році за елементами

№ з/п	Стаття витрат	Витрати на виготовлену продукцію (тис. грн.)	% значення	Витрати на реалізовану продукцію (тис. грн.)
1	Матеріальні витрати	10200	41,83	25937,53
2	Зарплата персоналу	10493	43,03	26681,61
3	Відрахування на соціальні заходи	2395	9,82	6089,09
4	Амортизація	651	2,67	1655,59
5	Інші витрати	645	2,65	1643,19
6	Разом	24384	100,00	62007

Загальна сума операційних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» у 2019 році складає 62007 тис. грн. Витрати на матеріали для виробництва продукції зростають, проте їх питома вага скоротилася до 41,83 %

від загальної суми витрат. Найбільшу частку становлять витрати на заробітну плату – 43,03 %. Структура сумарних операційних витрат за 2019 р. представлена на рисунку 3.3.

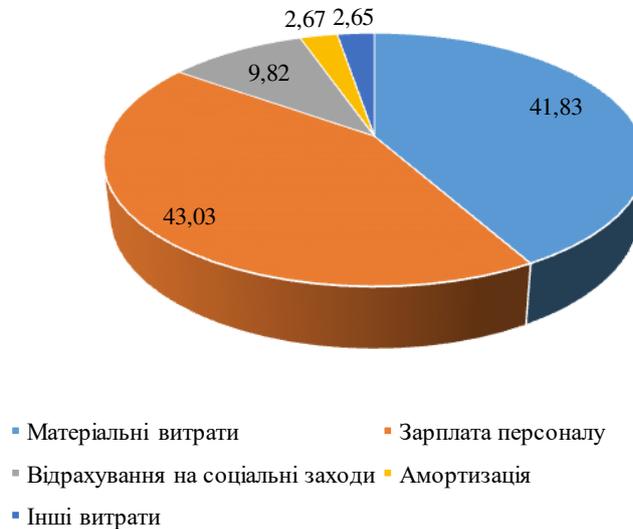

Рис. 3.3. Структура операційних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2019 рік

Невелике значення у складі операційних витрат підприємства займає амортизація, що є негативним значенням, адже на сьогоднішній день на багатьох підприємствах використовується зношений виробничий потенціал. Тому амортизаційна політика має надзвичайно важливе значення у забезпеченні ефективного відтворення основних фондів.

З урахуванням структури елементів таблиць 3.1 – 3.3 представимо склад фіксованих і змінних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Обсяги та структура постійних і змінних витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт»
за 2017 – 2019 рр., тис. грн

Постійні витрати	Значення			Змінні витрати	Значення		
	2017 р.	2018 р.	2019 р.		2017 р.	2018 р.	2019 р.
1.Амортизація	1543,40	1702,13	1655,59	1.Матеріальні витрати	27464,63	29740,25	25937,53
2.Зарплата управлінського персоналу (30 %)	4648,01	6328,39	8004,48	2.Зарплата виробничого персоналу (70 %)	10845,37	14766,23	18677,13
3.Відрахування на соціальні заходи управлінського персоналу (30 %)	1015,08	1371,68	1826,73	3.Відрахування на соціальні заходи виробничого персоналу (70 %)	2368,53	3200,58	4262,36
4.Інші постійні витрати (70 %)	1108,09	1109,32	1150,23	4.Інші змінні витрати (30 %)	474,89	475,42	492,96
Разом – постійні витрати	8314,58	10511,52	12637,02	Разом – змінні витрати	41153,42	48182,48	49369,98

У структурі сумарних операційних витрат за 2017 – 2019 рр. переважають змінні витрати. Їх частка у 2017 році становить 83,2 %, у 2018 р.– 82,1 %, у 2019 р. – 79,6 % (рис. 3.4).

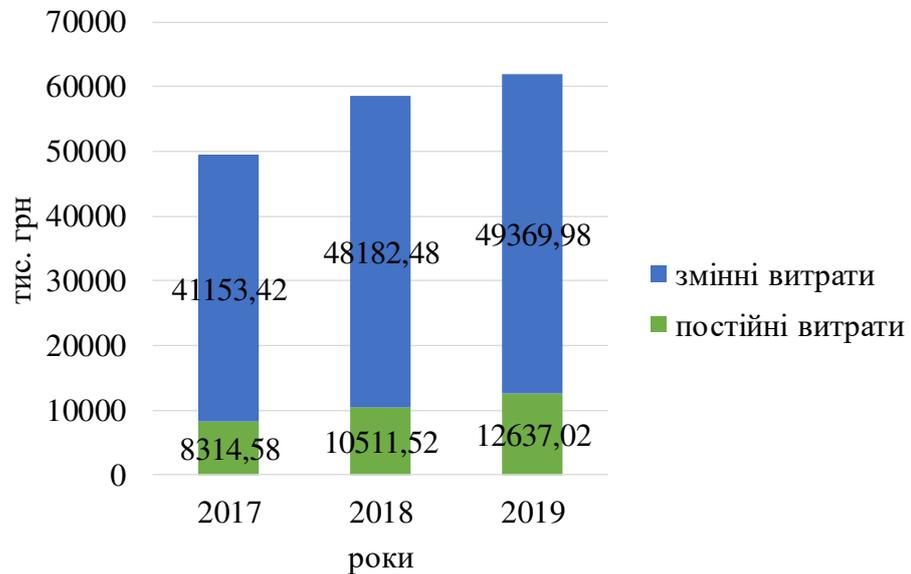

Рис. 3.4. Структура витрат ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017-2019 рр.

Водночас за період 2017 –2019 рр. питома вага постійних витрат зростає, а змінних – скорочується. Дана тенденція є негативною. Адже чим нижче відсоток постійних витрат, тим ефективніше працює підприємство та тим легше йому досягти точки беззбитковості. Хоча в цілому питома вага постійних витрат підприємства вважається прийнятною.

Після групування витрат на фіксовані і змінні формується базова таблиця показників операційної діяльності підприємства у вигляді таблиці 3.5.

При цьому величину сумарних операційних доходів визначаємо за даними форми №2.

$$СОД_{2017} = 51399 + 514 = 51913 \text{ (тис. грн)}$$

$$СОД_{2018} = 58872 + 673 = 59545 \text{ (тис. грн)}$$

$$СОД_{2019} = 62439 + 648 = 63087 \text{ (тис. грн)}$$

Таблиця 3.5

Базовий рівень показників операційної діяльності

ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр., тис. грн.

Найменування показників	Роки			Відхилення			
	2017	2018	2019	2018-2017 рр.		2019-2018 рр.	
				Абсол.	Відносне, %	Абсол.	Відносне, %
Сумарні операційні доходи	51913	59545	63087	7632	114,70	3542	105,95
Змінні витрати	41153,42	48182,48	49369,98	7029,06	117,08	1187,5	102,46
Валова маржа	10759,58	11362,52	13717,02	602,94	105,60	2354,5	120,72
Постійні витрати	8314,58	10511,52	12637,02	2196,94	126,42	2125,5	120,22
Прибуток від операційної діяльності	2445	851	1080	-1594	34,81	229	126,91

Використовуючи дані таблиці 3.5, виконаємо розрахунки порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості, операційного важеля та відобразимо в таблиці 3.6

Таблиця 3.6

Основні показники аналізу беззбиткової діяльності

ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр.

Найменування показників	Роки			Відхилення			
	2017	2018	2019	2018-2017 рр.		2019-2018 рр.	
				Абсол.	Відносне, %	Абсол.	Відносне, %
Питома вага валової маржі	0,21	0,19	0,22	-0,02	92,07	0,03	113,94
Поріг рентабельності, тис. грн.	40116,32	55085,36	58119,89	14969,03	137,31	3034,53	105,51
Запас фінансової стійкості, тис. грн.	11796,68	4459,64	4967,11	-7337,03	37,80	507,47	111,38
Запас фінансової стійкості, %	22,72	7,49	7,87	-15,23	32,96	0,38	105,13
Операційний важіль	4,40	13,35	12,70	8,95	303,41	-0,65	95,12

Графічно динаміку сумарних операційних доходів, порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості представлено на рисунку 3.5.

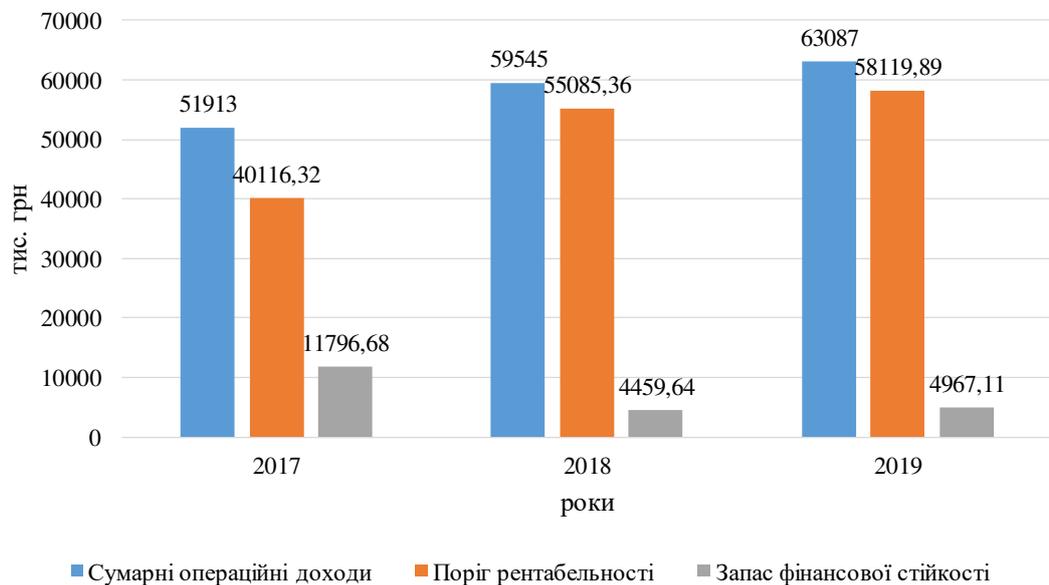

Рис. 3.5. Динаміка основних показників аналізу беззбиткової діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за 2017 – 2019 рр.

Отже, після проведених розрахунків порогу рентабельності підприємства за 2017 – 2019 рр., можемо зробити висновок, що на ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» спостерігається зростання зазначеного показника і на кінець 2019 року його значення становить 58119,89 тис. грн. У разі, якщо виручка буде нижче ніж поріг рентабельності, фірма буде нести збитки. Якщо ж виручка більше суми, яка визначає поріг рентабельності, то організація буде отримувати прибуток. У нашому випадку сума виручки більша за поріг рентабельності. Це означає, що компанія є прибутковою і має запас фінансової стійкості. Даний показник показує наскільки підприємство може знизити виручку і не увійти в зону збитковості, для ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» його значення з кожним роком збільшується, що свідчить про достатньо ефективну діяльність підприємства.

Показник запасу фінансової стійкості у відсотковому значенні в останні два роки знизився втричі порівняно з 2017 роком і складає 7,87 % на кінець 2019 року, що є негативним показником для підприємства. Адже чим більший відсоток запасу фінансової стійкості, тим ефективніше працює підприємство. Якщо відсоток складає менше, ніж 15 %, як у випадку ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт», то підприємство має недостатній показник ефективності роботи та може легко втратити свої обсяги реалізації.

Операційний важіль підприємства оказує, у скільки разів може змінитися значення прибутку при збільшенні (зменшенні) обсягу продажів. Отже, в нашому випадку, наприклад, при збільшенні (зменшенні) обсягів продажу підприємства на 1% , його виручка збільшиться (зменшиться) на 12,7%.

Слід відмітити, що в залежності від величини операційного важеля відбувається градація рівнів підприємницького ризику (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Рівні підприємницького ризику виробничо-комерційної діяльності
суб'єктів підприємництва

Величина операційного важеля	Рівень підприємницького ризику
До 3	Низький. Малоризиковий, консервативний тип виробничо-комерційної діяльності
Від 3	Середній. Середньоризиковий, поміркований тип виробничо-комерційної діяльності
Більше 5	Високий. Агресивний, високоризиковий тип виробничо-комерційної діяльності

Отже, в нашому випадку після проведених розрахунків, можемо зазначити, що у 2017 році величина операційного важеля складала 4,4, що було в межах норми. Але на кінець 2019 року його величина складає 12,7. Такий показник є дуже негативним для підприємства, адже за рівнями підприємницького ризику виробничо-комерційної діяльності підприємство має показник вищий 5. Це свідчить, про високий рівень ризику.

Подальша позитивна дія ефекту операційного важеля починає виявлятися лише після того, як підприємство пододало точку беззбитковості своєї діяльності.

При подальшому збільшенні обсягу продажу і віддалення від точки беззбитковості ефект операційного важеля починає знижуватися. Механізм операційного важеля має і зворотну спрямованість – за будь-якого зниження обсягу продажу в ще більшій мірі зменшуватиметься розмір прибутку підприємства.

Графічна інтерпретація порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості та інших показників операційної діяльності підприємства за 2019 рік показано на рисунку 3.6.

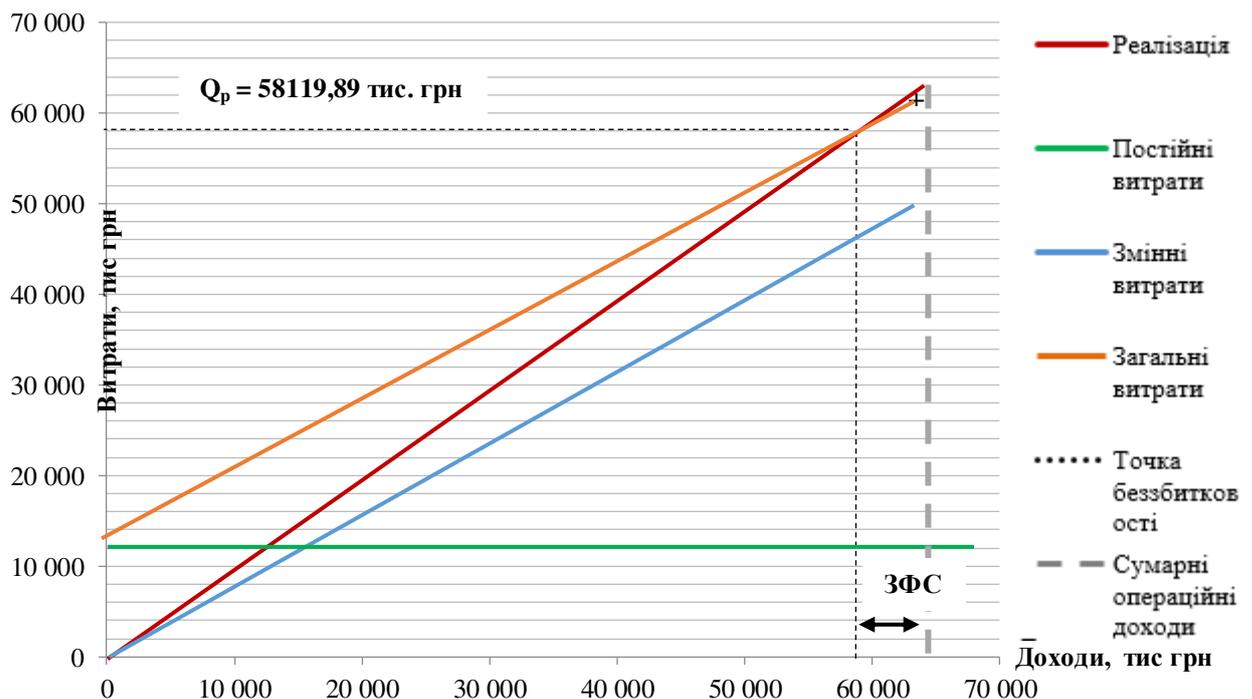

Рис. 3.6. Графічна інтерпретація порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» у 2019 році

Розрахунок базового рівня показників операційної діяльності допоміг визначити, що сумарний операційний дохід підприємства щороку зростає і на кінець 2019 року складає 63087 тис. грн. Валова маржа також має тенденцію до збільшення і на кінець досліджуваного періоду становить 13717,02 тис.

грн. Необхідно зазначити, що підприємство має прагнути до покращення показника маржинального доходу, адже чим вище рівень маржинального доходу, тим швидше відшкодовуються постійні витрати, і організація має можливість отримувати прибуток.

Отже, в цілому, для покращення стану фінансової стійкості, підприємство, має запровадити такі заходи:

1. Виробництво і розробка нових видів продукції, яка зацікавить споживачів.
2. Прогнозування, оскільки, щоб грамотно керувати виробництвом, активно впливати на формування показників господарської і фінансової діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його стан, а також зміни, які в ньому проходять.
3. Уникнення дебіторів з високим ризиком.
4. Грамотно будувати договірні відносини з постачальниками та покупцями.
5. Раціонально використовувати одержаний прибуток для здійснення ефективної повномасштабної діяльності в подальшому.
6. Залучати фінансові інвестиції.

3.2. Планування обсягів реалізації продукції, структури витрат та фінансових результатів операційної діяльності

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечує основну частку його доходу, а також інші види діяльності, які не підпадають під категорію інвестиційної чи фінансової діяльності. До типових прикладів руху коштів у рамках операційної діяльності належать такі: грошові надходження від продажу товарів, робіт, послуг; грошові виплати постачальникам за товари і послуги; грошові виплати з оплати праці; сплата податків.

Операційна діяльність підприємства, як правило, пов'язана з випуском і реалізацією декількох номенклатурних груп продукції. Ці групи продукції мають індивідуальні характеристики витрат, обсягів збуту та рівня прибутковості.

При проведенні поглибленого аналізу процесів формування операційного прибутку підприємства виникає необхідність визначення впливу окремих номенклатурних груп продукції на рівень фінансових результатів підприємства в цілому. Такий аналіз доцільно проводити за раніше визначеною схемою з розрахунками по кожній групі продукції порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості, обсягів операційного прибутку чи збитку.

Розрахунки названих показників за 2019 рік здійснюємо в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Аналіз впливу груп продукції на рівень фінансових результатів операційної діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт»

№ з/п	Найменування показників	Один. вимірювання	Найменування групи продукції			У цілому по підприємству
			Виробництво вентиляторного устаткування	Оренда	Роздрібна торгівля запасними частинами	
1	Сумарні операційні доходи	Тис.грн.	18926,1 ^{0.3}	630,87 ^{0.01}	43530,03 ^{0.69}	63087 ¹
2	Змінні витрати	Тис.грн.	16087,19 ^{0.85}	441,61 ^{0.70}	32841,18 ^{0.75}	49369,98 ^{0.78}
3	Валова маржа	Тис.грн.	2838,91 ^{0.15}	189,26 ^{0.30}	10688,85 ^{0.25}	13717,02 ^{0.22}
4	Фіксовані витрати	Тис.грн.	5670,5	125,91	6840,61	12637,02
5	Операційний прибуток (збиток)	Тис.грн.	-2831,59	63,35	3848,24	1080
6	Питома вага валової маржі	-	0,15	0,30	0,25	0,22
7	Поріг рентабельності	Тис.грн.	37803,4	419,70	27858,18	58119,89
8	Запас фінансової стійкості абсолютний	Тис.грн.	-18877,30	211,17	15671,85	4967,11

9	Запас фінансової стійкості у відсотках	%	-99,74	33,47	36,00	7,87
---	--	---	--------	-------	-------	------

Отже, за результатами розрахунків виявилось, що перша група продукції є збитковою для ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт». Отже, сумарні операційні доходи за даною групою продукції складають 38 %, тобто 23973,06 тис. грн. Змінні витрати складають 80 % сукупних операційних доходів і становлять 19254,29 тис. грн. Валова маржа становить 4718,77 тис. грн, тобто 20 % у структурі сукупних операційних доходів. Таким чином отримали операційний збиток у розмірі 951,73 тис. грн. При питомій валовій маржі 0,20 поріг рентабельності складає 28808,19 тис. грн, а запас фінансової стійкості -4835,13 тис. грн.

В процесі управління операційної діяльності фінансовий менеджер може проводити такі заходи:

1) зняття з виробництва збиткової групи продукції з відповідним зменшенням загальних обсягів реалізації;

2) зняття з виробництва збиткової групи продукції, але обсяги реалізації по підприємству не знижувати за рахунок зростання виробництва по прибуткових групах продукції;

3) проведення роботи зі зниження змінних витрат на виробництво збиткової групи продукції і як наслідок переведення її до рентабельних груп.

При цьому потрібно враховувати, що при знятті з виробництва окремих груп продукції фіксовані витрати по підприємству не зменшуються, а їх «тягар» розподіляється на залишені для виробництва і реалізації прибуткові групи продукції.

ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» доцільно запропонувати вжити заходів зі зниження змінних витрат на виробництво збиткової групи продукції і як наслідок переведення її до рентабельних груп.

Отже, проведемо визначення планових результатів операційної

діяльності підприємства у результаті проведення господарських заходів зі зниження змінних витрат на виробництво збиткової групи продукції на 10 % (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Визначення планових результатів операційної діяльності
ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» у результаті проведення
господарських заходів з управління номенклатурою виробництва і збуту
продукції

№ з/п	Найменування показників	Один. вимірювання	Найменування групи продукції			У цілому по підприємству
			Виробництво вентиляторного устаткування	Оренда	Роздрібна торгівля запасними частинами	
1	Сумарні операційні доходи	Тис.грн.	18926,1 ^{0.3}	630,87 ^{0.01}	43530,03 ^{0.69}	63087 ¹
2	Змінні витрати	Тис.грн.	13191,50 ^{0.85}	441,61 ^{0.70}	32841,18 ^{0.75}	46474,29 ^{0.74}
3	Валова маржа	Тис.грн.	5734,6 ^{0.15}	189,26 ^{0.30}	9576,61 ^{0.25}	16612,71 ^{0.26}
4	Фіксовані витрати	Тис.грн.	5670,5	125,91	6840,61	12637,02
5	Операційний прибуток (збиток)	Тис.грн.	64,1	63,35	3848,24	3975,69
6	Питома вага валової маржі	-	0,30	0,30	0,25	0,26
7	Поріг рентабельності	Тис.грн.	18714,55	419,70	27858,18	47989,26
8	Запас фінансової стійкості абсолютний	Тис.грн.	211,55	211,17	15671,85	15097,74
9	Запас фінансової стійкості у відсотках	%	1,12	33,47	36,00	23,93

Таким чином, у результаті проведення господарських заходів зі зниження змінних витрат на виробництво вентиляторного устаткування на 18 % отримуємо зростання основних показників операційної діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» у плановому періоді.

Порівняння звітних та планових показників операційної діяльності підприємства представлено в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

Динаміка показників операційної діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за результатами управління витратами

№ з/п	Найменування показників	Звітний період	Плановий період	Відхилення	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1.	Сумарні операційні доходи	63087	63087	0	100,00
2.	Змінні витрати	49369,98	46474,29	-2895,69	94,13
3.	Валова маржа	13717,02	16612,71	2895,69	121,11
4.	Фіксовані витрати	12637,02	12637,02	0	100,00
5.	Операційний прибуток (збиток)	1080	3975,69	2895,69	368,12
6.	Поріг рентабельності	58119,89	47989,26	-10130,6	82,57
7.	Запас фінансової стійкості абсолютний	4967,11	15097,74	10130,63	303,95
8.	Операційний важіль	12,70	4,18	-8,52	32,90

Графічно динаміку сумарних операційних доходів, порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості у звітному році та в плановому періоді за умови зниження рівня змінних витрат на ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» представлено на рисунку 3.7.

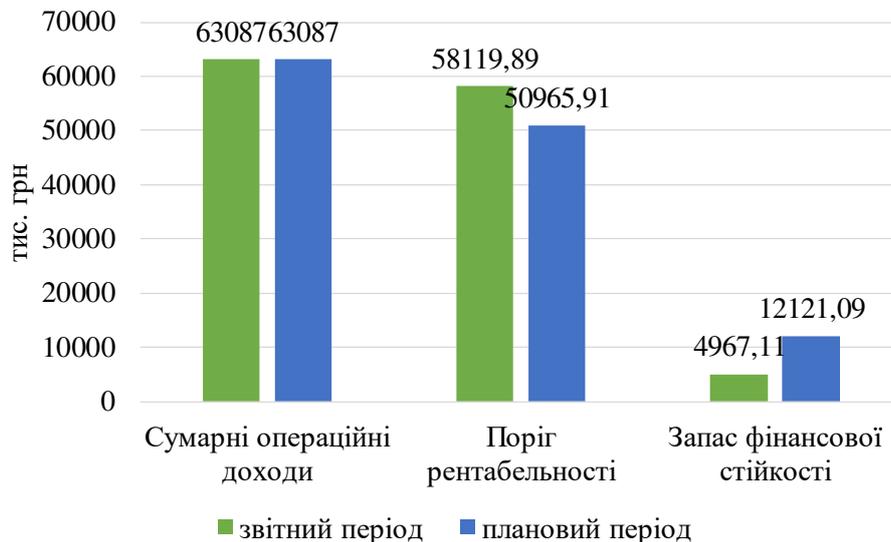

Рис. 3.7. Динаміка основних показників аналізу беззбиткової діяльності ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» за звітний та плановий періоди

Отже, у випадку зниження рівня змінних витрат по збитковій групі продукції на 18 % підприємство отримає зростання операційного прибутку до 3975,69 тис. грн, тобто більше ніж втричі.

В результаті зниження рівня змінних витрат на виробництво вентиляторного устаткування на 18 % з одночасним збереженням обсягів реалізації на досягнутому рівні спостерігається покращення і інших фінансових результатів. Зокрема, збільшилася валова маржа.

У випадку зменшення змінних витрат на ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» також спостерігається зростання запасу фінансової стійкості у відсотковому значенні до 23,93 %, що є позитивним для підприємства. Адже чим більший відсоток запасу фінансової стійкості, тим ефективніше працює підприємство.

Графічна інтерпретація змін після проведення цих заходів відображена на рисунку 3.8.

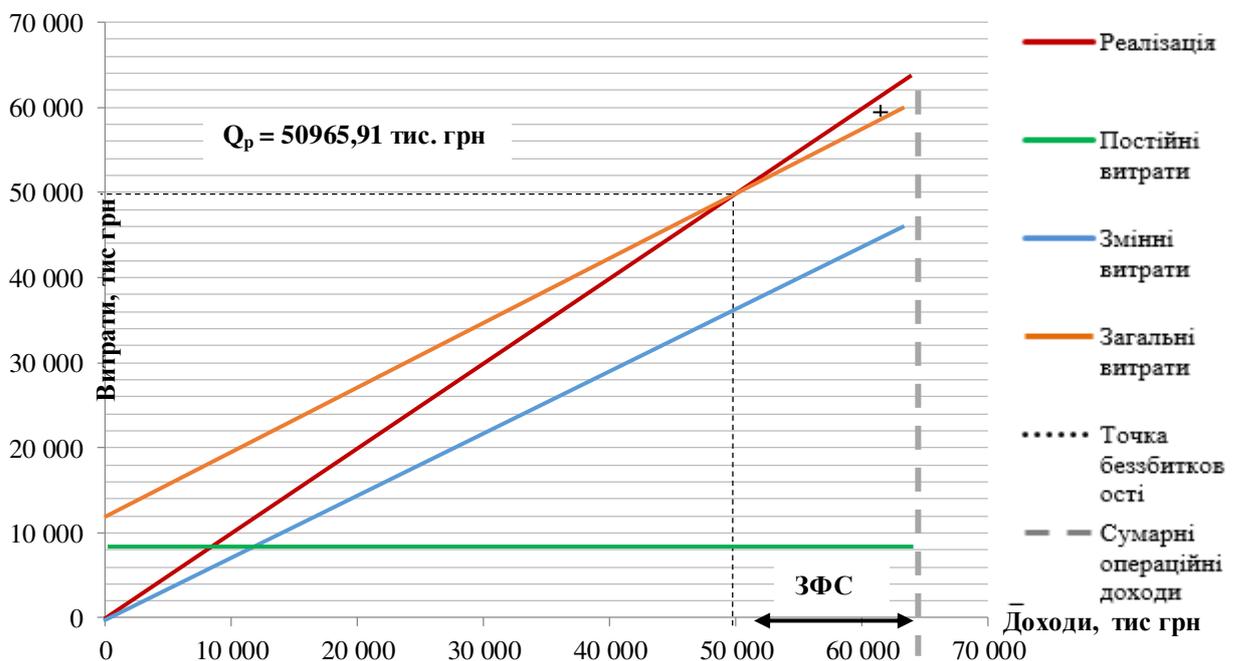

Рис. 3.8. Графічна інтерпретація порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» у випадку зняття з виробництва збиткової групи продукції

Як видно з графіку точка беззбитковості у разі запровадження запропонованих змін складе 47989,26 тис. грн, що задовольняє вимогам забезпечення стабільного фінансового стану ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт».

Отже, було детально розглянуто й проаналізовано операційну діяльність ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» та запропоновано шляхи підвищення операційного прибутку. Для аналізу структури витрат та фінансових результатів підприємства застосовано один із найдоступніших методів управління поточною діяльністю підприємства «витрати – обсяг – прибуток» (Cost – Volume – Profit, CVP). Даний метод дозволяє проаналізувати поведінку витрат, в основі аналізу лежить взаємозв'язок витрат, доходу, обсягу виробництва та прибутку. Він є інструментом управлінського планування та контролю. Отже, після проведених розрахунків порогу рентабельності підприємства за 2017 – 2019 рр., можемо зробити висновок, що на ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» спостерігається зростання зазначеного показника і на кінець 2019 року його значення становить 58119,89 тис. грн.

У нашому випадку сума виручки більша за поріг рентабельності. Це означає, що компанія є прибутковою і має запас фінансової стійкості. Даний показник показує наскільки підприємство може знизити виручку і не увійти в зону збитковості, для ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» його значення з кожним роком збільшується, що свідчить про достатньо ефективну діяльність підприємства.

Показник запасу фінансової стійкості у відсотковому значенні в останні два роки знизився втричі порівняно з 2017 роком і складає 7,87 % на кінець 2019 року, що є негативним показником для підприємства. Адже чим більший відсоток запасу фінансової стійкості, тим ефективніше працює підприємство. Якщо відсоток складає менше, ніж 15 %, як у випадку ТОВ

«Вентиляторний завод «Горизонт», то підприємство має недостатній показник ефективності роботи та може легко втратити свої обсяги реалізації.

Операційний важіль підприємства оказує, у скільки разів може змінитися значення прибутку при збільшенні (зменшенні) обсягу продажів. Отже, в нашому випадку, наприклад, при збільшенні (зменшенні) обсягів продажу підприємства на 1% , його виручка збільшиться (зменшиться) на 12,7%.

За 2018 – 2019 рр. запас фінансової стійкості знижується, а операційний важіль збільшується, що свідчить про підвищення рівня підприємницького ризику та погіршення фінансового стану підприємства. Окрім того було проведено аналіз впливу факторів (елементів витрат) на рівень прибутку підприємства для подальшого планування раціональної структури витрат, визначено зміни в рівні й обсязі елементів витрат.

Отже, в цілому, для покращення стану фінансової стійкості, підприємство, має запровадити такі заходи:

1. Виробництво і розробка нових видів продукції, яка зацікавить споживачів.
2. Прогнозування, оскільки, щоб грамотно керувати виробництвом, активно впливати на формування показників господарської і фінансової діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його стан, а також зміни, які в ньому проходять.
3. Уникнення дебіторів з високим ризиком.
4. Грамотно будувати договірні відносини з постачальниками та покупцями.
5. Раціонально використовувати одержаний прибуток для здійснення ефективної повномасштабної діяльності в подальшому.
6. Залучати фінансові інвестиції.

При проведенні поглибленого аналізу процесів формування операційного прибутку підприємства виникла необхідність визначення впливу окремих номенклатурних груп продукції на рівень фінансових

результатів підприємства в цілому. За його результатами встановлено, що на підприємстві існує збиткова група продукції.

У випадку зниження рівня змінних витрат на виробництво вентиляторного устаткування на 18 % на ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» спостерігається зростання запасу фінансової стійкості у відсотковому значенні до 23,93 %, що є позитивним для підприємства. Адже чим більший відсоток запасу фінансової стійкості, тим ефективніше працює підприємство. А також зростання операційного прибутку до 3975,69 тис. грн.

ВИСНОВКИ

Отже, в процесі дослідження встановлено, що витрати підприємства – фінансова категорія, що характеризує в грошовій та матеріальній формах оцінку господарської діяльності (підготовка, організація й здійснення процесів виробництва та реалізації продукції, товарів), фінансової й соціальної діяльності

Здійснено ґрунтовний аналіз наукових підходів до трактування категорії «витрати». Відповідно до бухгалтерського підходу до витрат відноситься фактично сплачена певна сума грошових коштів, яка була витрачена задля залучення економічних ресурсів з ціллю здійснення підприємницької діяльності. В свою чергу, з точки зору управлінського підходу окрім явних витрат, що враховуються у бухгалтерській звітності, потрібно враховувати ще і неявні (альтернативні) витрати, що допомагає керівництву підприємства приймати ефективні управлінські рішення.

Досліджено класифікацію витрат підприємства за різними ознаками та деталізовано їх склад за елементами. Розуміння класифікації витрат дають змогу підвищити ефективність управління ними, посилити контроль їх споживання, виявити резерви підвищення результативності діяльності, вдосконалити організацію та методіку обліку витрат на підприємстві.

Доведено, що найбільшу частку серед усіх витрат підприємства мають операційні витрати, тобто витрати, пов'язані з основною діяльністю підприємства та операціями, що її забезпечують. Ці витрати формують собівартість продукції, яку воно виготовляє, та відповідно формують фінансовий результат діяльності підприємства. Представлено взаємозв'язок витрат з прибутком.

Враховуючи підтверджений зв'язок витрат з прибутком суб'єкта господарювання, розкрито актуальне питання порядку проведення аналізу

витрат з метою визначення шляхів їх зниження та підвищення рівня прибутковості підприємства.

З'ясовано, що в основі аналізу витрат на виробництво та собівартості реалізованої продукції підприємства лежать методичні положення аналізу виробничих витрат із урахуванням облікових концепцій калькулювання історичної собівартості: «стандарт-костинг», «абзорпшен-костинг» та «директ-костинг»; концепцій калькулювання цільової собівартості «таргет-костинг», «кайзен-костинг» та «АВС-костинг». Детально розглянуто методику аналізу витрат за методом «витрати-обсяг-прибуток» та «директ-костинг». Їх використання в процесі управління витратами спрямоване, в першу чергу, на оптимізацію прибутку і асортименту виготовленої продукції, визначення ціни на нову продукцію, розрахунок варіантів зміни виробничої потужності підприємства.

Об'єктом дослідження є ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» – український виробник промислових вентиляторів, який розпочав свою роботу з виготовлення вентиляторів у 1972 році. Головна продукція заводу – промислові вентилятори різної потужності з вуглецевої сталі і різнорідних металів від 2 до 12,5 типорозміру (діаметр робочого колеса в дециметрах).

Однією з головних характеристик оцінки фінансового стану підприємства є ліквідність та платоспроможність підприємства. Провівши аналіз ліквідності виявлено, що баланс підприємства не є абсолютно ліквідним, тому що виконується таке співвідношення $A1 \leq P1$, $A2 \geq P2$, $A3 \geq P3$, $A4 \leq P4$.

Проаналізувавши показники платоспроможності, можна сказати, що підприємство в цілому є платоспроможним.

Ефективність фінансово-економічної діяльності підприємства є задовільною. Так як, доходи перевищують витрати та підприємство отримує прибуток. Найбільшу питому вагу серед доходів підприємства займає чистий дохід від реалізації товарів, робіт та послуг, що говорить про прискорення

виробничо-збутової діяльності компанії. Найбільшу питому вагу складають витрати, що формують собівартість продукції.

Значний вплив на зміну прибутку має зміна обсягу виробництва й реалізації продукції та зміна рівня витрат.

Водночас спостерігаємо тенденцію до зменшення прибутку, що свідчить про зниження ефективності використання ресурсів та діяльності підприємства в цілому.

Було детально розглянуто й проаналізовано операційну діяльність ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» та запропоновано шляхи підвищення операційного прибутку. Для аналізу структури витрат та фінансових результатів підприємства застосовано один із найдоступніших методів управління поточною діяльністю підприємства «витрати – обсяг – прибуток» (Cost – Volume – Profit, CVP). Даний метод дозволяє проаналізувати поведінку витрат, в основі аналізу лежить взаємозв'язок витрат, доходу, обсягу виробництва та прибутку. Він є інструментом управлінського планування та контролю. Отже, після проведених розрахунків порогу рентабельності підприємства за 2017 – 2019 рр., можемо зробити висновок, що на ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» спостерігається зростання зазначеного показника і на кінець 2019 року його значення становить 58119,89 тис. грн.

У нашому випадку сума виручки більша за поріг рентабельності. Це означає, що компанія є прибутковою і має запас фінансової стійкості. Даний показник показує наскільки підприємство може знизити виручку і не увійти в зону збитковості, для ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» його значення з кожним роком збільшується, що свідчить про достатньо ефективну діяльність підприємства.

Показник запасу фінансової стійкості у відсотковому значенні в останні два роки знизився втричі порівняно з 2017 роком і складає 7,87 % на кінець 2019 року, що є негативним показником для підприємства. Адже чим більший відсоток запасу фінансової стійкості, тим ефективніше працює

підприємство. Якщо відсоток складає менше, ніж 15 %, як у випадку ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт», то підприємство має недостатній показник ефективності роботи та може легко втратити свої обсяги реалізації.

Операційний важіль підприємства оказує, у скільки разів може змінитися значення прибутку при збільшенні (зменшенні) обсягу продажів. Отже, в нашому випадку, наприклад, при збільшенні (зменшенні) обсягів продажу підприємства на 1% , його виручка збільшиться (зменшиться) на 12,7%.

За 2018 – 2019 рр. запас фінансової стійкості знижується, а операційний важіль збільшується, що свідчить про підвищення рівня підприємницького ризику та погіршення фінансового стану підприємства. Окрім того було проведено аналіз впливу факторів (елементів витрат) на рівень прибутку підприємства для подальшого планування раціональної структури витрат, визначено зміни в рівні й обсязі елементів витрат.

За результатами проведеного факторного аналізу встановлено, що найбільший позитивний вплив на зростання валового прибутку, величина якого збільшилася з 8975 тис. грн у 2017 році до 10486 тис. грн у 2019 році, має зміна цін на продукцію та зміна обсягу виробництва і реалізації. В останньому році дослідження за рахунок зміни цін на продукцію підприємство отримало прибуток в розмірі 820, 45 тис. грн, а за рахунок обсягу виробництва і реалізації продукції – 295,42 тис. грн.

Найбільше ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» втрачає внаслідок зміни рівня витрат. Головною причиною зменшення прибутку є підвищення собівартості продукції.

При проведенні поглибленого аналізу процесів формування операційного прибутку підприємства виникла необхідність визначення впливу окремих номенклатурних груп продукції на рівень фінансових результатів підприємства в цілому. За його результатами встановлено, що на підприємстві існує збиткова група продукції.

У випадку зниження рівня змінних витрат на виробництво вентиляторного устаткування на 18 % на ТОВ «Вентиляторний завод «Горизонт» спостерігається зростання запасу фінансової стійкості у відсотковому значенні до 23,93 %, що є позитивним для підприємства. Адже чим більший відсоток запасу фінансової стійкості, тим ефективніше працює підприємство. А також зростання операційного прибутку до 3975,69 тис. грн.

Для покращення стану фінансової стійкості підприємство має запровадити такі заходи:

- зниження рівня витрат на виробництво продукції;
- прогнозування, оскільки, щоб грамотно керувати виробництвом, активно впливати на формування показників господарської і фінансової діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його стан, а також зміни, які в ньому проходять;
- уникнення дебіторів з високим ризиком;
- грамотна побудова договірних відносин з постачальниками та покупцями;
- раціональне використання одержаного прибутку для здійснення ефективної повномасштабної діяльності в подальшому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М., Фінанси підприємств: навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни. 3-тє вид., випр. і доп. К.: Знання-Прес, 2009. 299 с.
2. Шило В.П., Верхоглядова Н.І., Ільїна С.Б., та ін Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства: навч. посіб. . К.: Кондор, 2005. 240 с.
3. Антонов В. М. Яловий Г.К. Фінансовий менеджмент: сучасні інформаційні технології: навчальний посібник,; Мін-во освіти і науки України, КНУ ім. Т. Г. Шевченка. К.: ЦНЛ, 2005. 432 с.
4. Артеменко В. Г., Беллендир М.В., Фінансовий аналіз: навч.посіб.. 2-е вид., перероб. и доп. М.: Діло і Сервіс, 1999. 160 с.
5. Багров, В. П. , Багрова І.В. Економічний аналіз: навчальний посібник,. К : Центр, 2000. 182 с.
6. Балабанов. І. Т. Основи фінансового менеджменту : навч. посіб.. М.: Фінанси і статистика, 1998. 477 с.
7. Белоліпецький В.Г., Мерзлякова І.П. Фінанси фірми: курс лекцій,. М.: ИНФРА-М, 2008. 298 с.
8. Бланк І.О. Управління фінансовою стабілізацією підприємства: книга К.: «Ніка-Центр», Ельга, 2003. 496 с.
9. Бланк І.О. Управління формуванням капіталу: навч. посіб. . К.: «Ніка-Центр», 2000. 512 с.
10. Бочаров В.В. Комплексний фінансовий аналіз: навч. посіб. СПб.: Питер, 2005. 432 с.
11. Бутинець Ф.Ф., Жиглей І.В., Облік зовнішньоекономічної діяльності: підручник. 3-тє вид., перероб. і доп Житомир: ПП «Рута», 2006. 388 с.
12. С.Я. Зубілевич, .Кравченко І.Ю., Прокопенко О.О. та ін Бухгалтерський облік та складання звітності підприємствами України: посібник. 3-тє вид. . К.: «Укрнапiр», 2002. 472 с.

13. Голова. С.Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні: навчально-практичний посібник. Дніпропетровськ, ТОВ «Баланс-Клуб», 2001. 832 с.
14. Ван Хорн Дж. К. Основи управління фінансами: посібник, пер. з англ. М.: Фінанси и статистика, 1996. 788 с.
15. Волкова М.В. Ціноутворення: конспект лекцій для студентів усіх форм навчання спеціальності 6.050200 «Менеджмент організації». Харків: ХНАМГ, 2007. 131 с.
16. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством: підручник . К.: КНЕУ, 2000. 392 с.
17. Гнатишин Л.Б., Прокопишин О.С., Організація обліку: навч. посіб. Львів: «Магнолія 2006», 2017. 432 с.
18. Грабовецький Б.Є., Шварц В. .Фінансовий аналіз та звітність: навч. посіб. І. Вінниця: ВНТУ, 2011. 281 с.
19. Гринів Б.В. Економічний аналіз торговельної діяльності: навч. посіб / К.: Центр учбової літератури, 2011. 392 с.
20. С.Б. Ільїна, Шило В.П., Кисла В.І. , Шрамкова Н.І. Гроші та кредит: навчальний посібник. Київ: «Професіонал», 2007. 363 с.
21. Дєєва Н.М. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: ЦНЛ, 2007. 328 с.
22. Завора Т.М. Фінансовий аналіз: опорний конспект лекцій / Т.М. Завора Полтава: ПолтНТУ, 2010. 118 с.
23. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996–XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
24. Заруба О.Д. Основи фінансового аналізу та менеджменту: практич. посібник К.: УФІМБ, 1995. 110 с.
25. Зятковський І.В. Фінанси підприємств: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. та доп. К.: Кондор, 2003. 364 с.
26. Іонова А.Ф., Селєзньова Н.Н. Фінансовий аналіз: підручник : М.: ТК Велбі; «Перспект», 2007. 624 с.

27. Кірейцева Г.Г. Фінанси підприємств: навчальний посібник: курс лекцій. *Київ: ЦУЛ, 2002. 268 с.*
28. Ковальов А.І. Аналіз фінансового стану підприємства: підручник . *М.: ЦЭМ, 1999. 216 с.*
29. Ковальов В.В. Фінансовий аналіз: Управління капіталом. Вибір інвестицій . Аналіз звітності: Навч.посібник *М.: Фінанси і статистика, 1996. 432 с.*
30. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посібник. *К.: Знання, 2000. 378 с.*
31. Кравчук О.М., Лещук В.П. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: навчальний посібник,. *К.: Центр учбової літератури, 2010.504 с.*
32. Крамаренко Г.О. Чорна О.Є.. Фінансовий аналіз: підручник, О.Є. Чорна. *К.: Центр учбової літератури, 2008. 392 с.*
33. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.. *К.: ЦНЛ, 2005. 351 с.*
34. Крайник О.П., Клепикова З.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб.,. *Львів: Інтелект, К.: Дакор, 2000. 260 с.*
35. Литвин Б.М. Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб.,. *К.: «Хай-Тек Прес», 2008. 336 с.*
36. Лук'янова В.В. Діагностика ризику діяльності підприємства: монографія. Хмельницький: *ПП Ковальський В.В., 2007. 312 с.*
37. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: <http://www.minfin.gov.ua>
38. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2016 р. № 73, зі змінами та доповненнями від 08 лютого 2017 р. № 48 URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999р. № 290 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1992 р. № 318 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws>

41. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2006 р. № 415 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06>

42. Нікбахт Е. Фінанси: пер з англ. / Е. Нікбахт, А. Гропеллі. К.: Вік, Глобус, 1992. 569 с.

43. Організація бухгалтерського обліку «Склад витрат» Бухгалтер інфо URL: <http://www.buh-galter.info/2079-sklad-vitrat.html>

44. Косова Т.Д., Сухарьов П.М., Ващенко Л.О. та ін Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб.. К.: Центр учбової літератури, 2012. 528 с.

45. Петрович Й.М. Економіка виробничого підприємництва: навчальний посібник. К.: Знання, 2001. 462 с.

46. Петрович Й. М., Прокопишин-Рашкевич Л.М. Економіка та фінанси підприємств: підручник, Львів. 2017. 408 с.

47. Податковий кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, №13-14, №15-16, №17, ст. 112. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>

48. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник. 4-те вид. / К.: КНЕУ, 2002. 571 с.

49. Подольська В.О., Яріш О.В., Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: ЦНЛ, 2007. 488 с.

50. Покропивний С.Ф., Колот В.М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навч. посіб., К.: КНЕУ, 1998. 352 с.

51. Покропивний С.Ф., Колот В.М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навч. посібник., К.: КНЕУ, 2007. 352 с.

52. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 2 «Баланс»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.1999 року № 87 (зі змінами і доповненнями). URL: <http://www.liga.net>

53. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник - 3-тє видання, перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 630 с.

54. Садовська І.Б.,Божидарнік Т.В.,Нагірська К.Є. Бухгалтерський облік: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2016. 688 с.

55. Свистун Л.А. Методичні вказівки до курсової роботи з дисципліни «Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва» для студентів напрямку «Фінанси і кредит» усіх форм навчання. Полтава: ПолтНТУ, 2017. 40 с.

56. Сєлезньова Н.Н. Фінансовий аналіз: навч.посіб.. М.: ЮНИТИ, 2002. 479 с.

57. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: навч. посібник. 2-ге вид., доповн. і переробл. Луцьк: «Вежа», 2001. 456 с.

58. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій: навчальний посібник та ін. К.: Знання, 1993. 304 с.

59. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб К.: КНЕУ, 2003. 252 с.

60. Утенкова К.О. Аудит: навч. посіб. К.: Алерта, 2011. 408 с.

61. Федосов В.М. Теорія фінансів: підручник, П.І. Юхименко. К.: Центр учбової літератури, 2010. 576 с.

62. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: навчальний посібник. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. 360 с.

63. Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.І. Фінансова діяльність підприємства: підручник. К.: Либідь, 2008. 312 с.

64. Огійчук М.В., Плаксієнко В.Я., Беленкова М.І. та ін. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник – 6-те вид., перероб. і допов. К.: Алегра, 2011. 1042 с.

65. Шило В.П., Ільїна С.Б., Барабанова В.В. Фінанси підприємств (за модульною системою навчання): теоретично-методичний посібник, І.І. Криштопа. К.: Кондор, 2011. 429 с.
66. Аранчій В.І., Чумак В.Д., Смоленська О.Ю., Черненко Л.В., Фінансова діяльність підприємств: навчальний посібник. К.: Професіонал, 2004. 240 с.
67. Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я. Фінансова діяльність підприємств: підручник . К.: Либідь, 2002. 384 с.
68. Салига С.Я., Дацій Н.В., Корецька С.О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. та ін. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 210 с.
69. Митрофанов Г.В., Кравченко Г.О., Барабаш Н.С. та ін Фінансовий аналіз: навч. посіб.. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. 301 с.
70. Фінансові витрати та їх капіталізація // Вісник. 2011. №29. URL: <http://www.visnuk.com.ua>
71. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.
72. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2002. 360 с.
73. Швиданенко Г.О., Олексюк О.І.. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія. К.: КНЕУ, 2002. 192 с.
74. Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., Негашев Е.В.. Методика фінансового аналізу: навч. посібник— 3-є вид., перероб. и доп. М.: Инфа-М, 2001. 208 с.
75. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник . К.: Кондор, 2005. 196 с.
76. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підручник. К.: Знання, 2006. 439 с.
77. Щербаков О.Н. Методи оцінки і управління вартістю компанії, основані на концепції економічної доданої вартості 2003. № 3. 46-54 с.
78. Ярошевич Н.Б. Фінанси підприємств: навч. посіб. К.: Знання, 2012. 341 с.